

T.C.

GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İNTERNET'İN SİYASAL YAŞAMA
ETKİLERİNİN STRATEJİK ANALİZİ**

121951

121951

Veli Denizhan KALKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI

Yrd.Doç.Dr.Halit KESKİN

GEBZE

2002

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

Veli Denizhan KALKAN'ın Tez çalışması, G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ...30/02../2002 Tarih ve 2002/18... Sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **Strateji Bilimi** Anabilim Dalında Yüksek lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

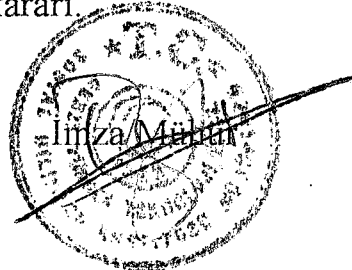
ÜYE : Yard.Doç.Dr.Halit KESKİN (GYTE)
(Tez Danışmanı)

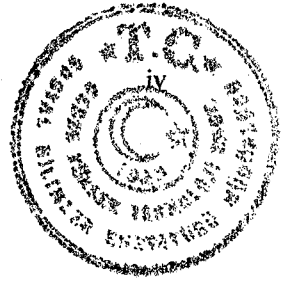
ÜYE : Yard.Doç.Dr.Ali Ekber AKGÜN (GYTE)

ÜYE : Yard.Doç.Dr.Cemal ZEHİR (GYTE)

ONAY

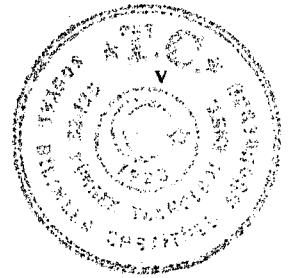
G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 6./09/2002 . Tarih ve 2002/.20. Sayılı kararı.

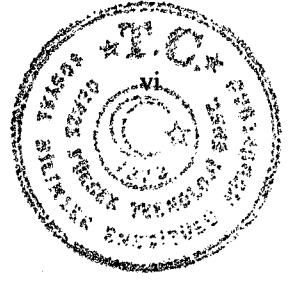
ÖZET

Çağdaş toplumun yaşamına hızlı bir şekilde yerleşen İnternet'in siyasal yaşam üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi toplumsal önem taşımaktadır. Bu tez çalışmasında İnternet'in siyasal yaşama etkilerinin incelenmesi ve siyasal yaşamda niteliksel bir dönüşüm meydana getirme yönünde bir etkiye sahip olup olmadığı sorusunun cevaplandırılması amaçlanmıştır. Konuyla ilgili literatür İnternet'in demokrasiyi geliştirerek siyasal yaşamın niteliksel bir dönüşüm geçirmesinde etkili olacağını öne süren 'geliştirme kuramı' çerçevesinde değerlendirilen iyimser yaklaşımlar, ve İnternet'in mevcut siyasal yapıyı pekiştireceğini ve çağdaş siyasal yaşamdaki sorunları çözümleyici bir işlev ifade edemeyeceğini öngören 'pekiştirme kuramı' çerçevesinde değerlendirilen kötümser yaklaşımlardan oluşmaktadır. Literatür taramasına dayalı olan bu tez çalışmasında bu iki kategorideki yaklaşımlar tartışılmış ve geliştirme ve pekiştirme kuramlarının birbirlerini dışlayıcı bir şekilde var olmadıkları, farklı olgular özelinde birlikte gerçeklik kazandıkları tespit edilmiştir. Çalışma, İnternet'in -bugün için- gözlemlenebilir etkileri itibarı ile siyasal yaşamda niteliksel bir dönüşüm meydana getirmediği sonucuna ulaşmaktadır.

SUMMARY

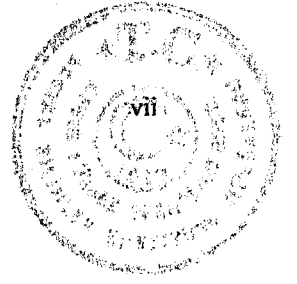
The Internet is quickly becoming ubiquitous in contemporary society, and as such it is important to consider the implications this will have for the political life. In this thesis, it is aimed to analyze the impact of the Internet on political life and to answer the overriding question that if the Internet represents an effect that will cause a fundamental shift in political life. Literature on the subject often presents competing visions of optimism and pessimism, as the Internet holds the opportunity to revitalize democracy or to reinforce the apathy and disconnect many citizens feel. The literature review conducted in this thesis discusses the main theories about mobilization and reinforcement and argues that the two theories are not mutually exclusive. The study concludes that the Internet has an important potential for the political life, but today it does not have an observable impact that will transform the way of conducting politics, resolve the problem of political apathy and make contributions to the political life.

TEŞEKKÜR

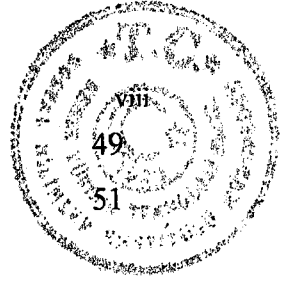
Çalışmalarımız sırasında büyük desteğini gördüğümüz Strateji Bilimi Bölümü Başkanı Prof. Dr. Abdülkadir Akçin'e, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Halit Keskin'e, Yrd. Doç. Dr. Ali Ekber Akgün'e, Yrd. Doç. Dr. Cemal Zehir'e; bilimsel çalışmalar hususundaki görüş ve tavsiyeleri benim için yol gösterici olan bütün hocalarıma ve araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

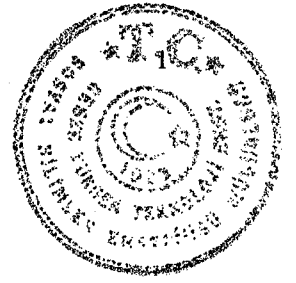
İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	iv
SUMMARY	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. İnternet ve Siyasal Yaşam	1
1.2. Çalışmanın Kuruluşu	3
2. LİTERATÜR TARAMASI: İNTERNETİN SİYASAL YAŞAMDAKİ KULLANIMININ STRATEJİK ANALİZİ	6
2.1. Enformasyon Teknolojileri ve Siyasal Yaşam	6
2.2. Kavramsal Açıklama: Demokrasi, Siyasal Yaşam ve İnternet	8
2.3. İnternet ve Siyasal Yaşam: Literatür Işığında Tarihçe ve Güncel Durum	12
2.4. Değerlendirme	16
3. TARTIŞMALAR: İNTERNET VE SİYASAL YAŞAMDAKİ NİTELİKSEL DÖNÜŞÜM İMKANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	18
3.1. Geliştirme ve Pekiştirme Kuramlarının Değerlendirilmesi	20
3.1.1. İnternet ve Kitle İletişimi	20
3.1.2. İnternet ve Yeni Sesler	32
3.2. Siber Uzaydaki Yurttaşlar: İnternet'te Bireysel Kullanıcılar	41
3.3. İnternet'in Bugünkü Siyasal Kullanımı: Siyasal Partiler ve Seçim Kampanyaları	48

3.3.1. İnternet ve Siyasal Partiler

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	59
KAYNAKLAR	61
ÖZGEÇMİŞ	73

1. GİRİŞ

1.1. İnternet ve Siyasal Yaşam

Teknik yönden tüm dünyaya yayılmış olan ve iletişim hatlarıyla birbirlerine bağlanan bilgisayarlardan oluşan, üzerinde elektronik posta ve Web erişimi başta olmak üzere pek çok hizmetin kullanıcılara sunulduğu halka açık veri aktarım ağı (Glossary of Internet & Web Jargon); sosyal yönden ise yeni, etkin ve güçlü bir iletişim aracını ve ortamını (Zeitlyn et al.; 1998, s.219) ifade eden İnternet'in özellikle 1990'lı yıllarla birlikte etkili bir enformasyon teknolojisi olarak gelişerek sosyal hayatta yerleşiklik kazanması siyasal yaşama etkilerine dair tartışmaları da beraberinde getirdi. Modern dünyada 1940'lı yıllardan beri var olduğu ifade edilen (Bouthoul, 1968, s.93), ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde varlığı belirginlik kazanan temel siyasal sorun olan 'ilgisizleşme' ve 'politikadan¹ uzaklaşma' olarak adlandırılabilir (Kapani, 2001, s.135) sorunun değerlendirilmesi ve çözüm alternatiflerinin tasarlanması çabalarında İnternet'e büyük önem verilerek bu aracın çözümün yeni bir yolu olarak değerlendirilebileceği düşüncesi üzerinde duruldu (Lefort, 2000, s.44). Genellikle etkili bir iletişim aracı olarak değerlendirilen İnternet'in -ilk gelişimini gerçekleştirdiği ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasal İnternet kullanımıyla yaşanan deneyimin sunduğu destekleyici verilerin de etkisiyle- siyasal yaşamda önemli bir etken olarak rol oynadığı ve oynayacağı varsayıldı (Berman and Witzner, 1997, s.1313).

Özellikle 1990'lı yıllarla birlikte giderek belirginleşen -ancak teknoloji ve demokrasi konusundaki daha erken çalışmalarla ve enformasyon teknolojilerinin siyasal yaşama etkileri üzerindeki araştırmalarla da etkileşim içinde oldukları söylenebilecek olan-, ağırlıklı olarak siyaset bilimi perspektifiyle gerçekleştirilmiş

¹ 'Siyaset' ve 'politika' gerek özgün araştırmalardan gerekse çeviri eserlerden oluşan Türkçe literatürde aynı olguyu açıklamak üzere kullanılan farklı ifadelerdir (Kapani, 2001, s.20). Aynı bilim dalını nitlendirmek için 'siyaset bilimi' (Kışlalı, 2000, s.18), 'siyasal bilim' (Duverger, 1998, s.22) 'politika bilimi' (Kapani, 2001, s.22) gibi birbirinden farklı kavramlaştırmalar gerçekleştirilmiştir.

olan -ancak aynı zamanda sosyoloji ve iletişim bilimi başta olmak üzere sosyal bilimlerdeki farklı disiplinlerin de görüş sahaları içinde yer alan- bu çalışmalarda ileri sürülen yaklaşımlar ve gerçekleştirilen araştırmalarda üretilen sonuçlar başlıca iki kategori altında değerlendirilebilmektedir.¹ Siyasal yaşamın geleceğine dair iyimser bir bakış açısını temsil eden birinci kategori 'geliştirme kuramı' olarak adlandırılan kuram çerçevesinde değerlendirilebilecek görüşleri içeren kategoridir. Bu kategorideki yaklaşımlar İnternet'in siyasal eylemciliğin yeni formlarını geliştirmek ve teşvik etmek suretiyle siyasal katılımı genişleteceğini öngörmektedirler. Siyasal yaşamın geleceğine dair daha kötümser bir bakış açısını temsil eden ikinci kategoride ise 'pekiştirme kuramı' olarak adlandırılan kuram çerçevesinde değerlendirilebilecek görüşler yer almaktadır. Bu kategorideki görüşlerin temel savunuları, İnternet'in siyasal katılımın formlarını değiştirmeyeceği ancak var olan siyasal katılım biçimlerini pekiştireceğini öne sürmeleridir (Norris, 1998, s.3). Birinci kategorideki yaklaşımlar İnternet için siyasal yaşamda -siyasal katılımın artmasıyla desteklenen ve olumlu bir mahiyet arz eden- niteliksel bir dönüşüme yönlendirebilecek yahut bu yönde etkili olabilecek bir işlev öngörmekte, ikinci kategorideki değerlendirmeler ise İnternet'in var olan siyasal yaşamı oluşturan özellikleri pekiştirici bir rol oynayacağını ileri sürmektedirler.

Bu tez çalışmasında İnternet'in siyasal yaşama etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Cevabı aranan temel soru İnternet'in siyasal eylemciliğin yeni biçimlerini teşvik etme ve siyasal katılımı geliştirme suretiyle siyasal yaşamda niteliksel bir değişime yol açma yönünde etkili olup olmadığı sorusudur. Geliştirme ve pekiştirme teorilerinin etki alanlarındaki çeşitli argümanlar bu sorunun cevaplandırılabilmesi amacıyla değerlendirilecektir. Çalışmanın temel varsayımı

¹ Kategorilerin oluşmasında temel eksen oluşturulan kuramlar araştırma konusundaki belirli yaklaşımlara ait düşünce ve görüşlerin bütününe ifade etme, genelleme sonucu varılan bir çerçeveyi temsil etme, iç yapılarındaki çeşitli unsurlar arasında kavramsal bağlantılara sahip olma, araştırma sonuçlarını özetleme, yeni araştırmalarda yol gösterici olabilme için boşlukları ve öncelikli araştırma denencelerini belirleyici bir niteliğe sahip olma açılarından göz önüne alındıklarında 'kuram' olarak nitelendirilebilmektedirler (Karasar, 1991, s.9). Ancak söz konusu kuramların, kuram -yahut teori- kavramının daha gelişkin ve bilimsel açıdan daha gerçekçi bir tanımlanışını içeren "bilgi edinme sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya atılan, geçerlilik ve güvenilirliği bilimsel yöntemle saptanmış, iç tutarlılığı olan bir genel bilgi ve açıklama düzeni" (Gökçe, 1999, s.52) niteliğine sahip olma şeklindeki yaklaşım açısından değerlendirildiklerinde ciddi eksiklikler içerdikleri görülmektedir.

İnternet'in siyasal yaşama etkilerine ilişkin ortaya çıkan her iki kuramın da çeşitli bağlamlarda ve farklı tekil olgular özelinde gerçeklik kazanabileceği ve kuramların birbirlerini dışlayıcı bir yapıya sahip olmadıklarıdır. Bu bağlamda öncelikle kapsamlı bir literatür taraması eşliğinde İnternet'in siyasal yaşamda kullanımının stratejik analizi gerçekleştirilecektir.¹ Analizden elde edilen bilgilerle birlikte geliştirme ve pekiştirme kuramcılarının yaklaşımları tartışılacak, hangi teorinin ne yönlerden geçerli olabileceği değerlendirilerek varsayımın gerçeklik derecesi belirlenecek ve araştırma sorusu yanıtlanacak; sonuçta ise İnternet'in siyasal yaşama etkilerine dair stratejik öngörülerde bulunmaya imkan verebilecek bütünsel bir değerlendirme üretilecek, gelecekteki araştırmalar için yardımcı olabilecek bir bakış açısı ve öneriler geliştirilecektir.

1.2. Çalışmanın Kuruluşu

Literatür taramasında öncelikle -İnternet'in de bir parçası olarak ele alındığı- enformasyon teknolojilerinin ve bu teknolojilerin etkilerinin değerlendirilmelerine ilişkin sosyal bilimlerdeki genel yaklaşımlar ele alınmakta, ve bu bağlamda çağdaş dünyadaki siyasal yaşam ve siyaset bilimi olgularına dair görüşler değerlendirilmektedir. İkinci bölümün ikinci kısmında siyasal yaşamda önemli bir gerçekliğe tekabül eden ve dolayısıyla bu çalışmada da zikredilecek olan 'demokrasi' kavramı siyasal yaşamla ilişkisi bağlamında ele alınmakta, tanımlanmasında güçlükler bulunan siyasal yaşam olgusu ise kendisiyle ilişkili unsurlar itibarı ile değerlendirilmekte; böylelikle 'demokrasi' ve 'siyasal yaşam' kavramları konunun

¹ Araştırma konusuyla ilgili literatürü oluşturan çalışmaların tamamına yakını çeşitli nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve böylelikle kuramların oluşma sürecine katkıda bulunma yönünde işlev görmüş olan; ve özellikleri dolayısıyla nitel araştırmalar olarak tanımlanabilecek çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s.19). Araştırma konusunun görece yeniliği ve bundan dolayı mevcut ilgili ampirik bilginin yetersizliği İnternet'in siyasal yaşama etkilerinin kesin bir şekilde ölçülmesine imkan vermemekte, çalışmaların çoğunluğunun henüz yargısal sonuçlara varabilmekten uzak bir mecrada ve analiz niteliğinde gelişmesine sebep olmaktadır. Analizlerin alternatifi olmaktan ziyade tamamlayıcıları olarak kabul edilen, ancak gerçeklik düzeyleri analizin geçerlilik düzeyine bağlı olan yargısal değerlendirmeler (Wensley, 1979, s.287); araştırma konusundaki çalışmaların halihazırdaki gelişim aşamasında zayıf olarak nitelendirilmesi gereken ancak günbegün büyüyen bir veri toplamına dayalı olarak geliştirilmektedirler.

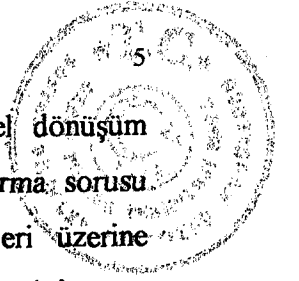

sistematiik bir şekilde incelenmesinde yardımcı olacak operasyonel ifadelendirmelere kavuşturulmaktadır. Aynı kısmın sonunda İnternet'in 'siyasal yaşamda bir etken olarak tanımlanan rolüne ilişkin teorik ifadelendirme sağlanmaktadır. İkinci bölümün üçüncü kısmında İnternet'in siyasal yaşama etkileri üzerine gerçekleştirilen çalışmalar ele alınmakta, literatürün üzerinde yoğunlaştığı konular belirlenmekte, literatür ışığında İnternet-siyaset ilişkisinin tarihçesi ve halihazırdaki genel durumu farklı sosyo-ekonomik şartlar, farklı ülkeler ve kesimler göz önünde bulundurulmak suretiyle değerlendirilmektedir. Değerlendirme kısmında literatür incelemesine dayalı olarak geliştirilen stratejik analiz yoluyla İnternet'in siyasal yaşamdaki kullanımına ilişkin bulgular yorumlanmaktadır.

Tartışmalara ilişkin bölümde tez çalışmasının temel varsayımının değerlendirilmesi ve araştırma sorusunun yanıtlanabilmesi amacıyla geliştirme ve pekiştirme kuramlarının temel yaklaşımları değerlendirilmektedir. Öncelikle kuramların temel savunuları açıklanmaktadır. Birinci kısımda İnternet-siyasal yaşam etkileşimine ilişkin iki önemli sorunun, erişim ve kullanım sorunu ile İnternet'in yeni insanlara siyasal yaşama aktif olarak katılma imkanları sağlama sorununun üzerinde durulmakta, bu başlıklara ait durum ışığında kuramların savunuları incelenmektedir. İkinci kısımda İnternet'in siyasal yaşama etkileri bireyin siyasal deneyimlerini ön plana alan bir bakış açısı ekseninde incelenmekte, geliştirme ve pekiştirme kuramları bireysel kullanıcıların çevrim içinde yaşadıkları etkileşim süreçlerinin siyasal yaşama etkileri bağlamında değerlendirilmektedir. Üçüncü kısımda iki kuram daha gözlemlenebilir bir çerçeve bağlamında; başlıca siyasal güçler olan siyasal partilerin İnternet kullanımının ve siyasal güçlerce gerçekleştirilen önde gelen gözlemlenebilir siyasal faaliyetler arasında yer alan seçim kampanyalarındaki İnternet kullanımının siyasal yaşama etkileri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Böylelikle kuramların geçerliliğine ilişkin olarak ulaşılan sonuç; tartışmanın bireyler, siyasal partiler ve seçim kampanyaları üzerinden yürütülerek zenginleştirilmiş argümanları da göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir.

Sonuçlar ve öneriler bölümünde, literatür incelemesi ve kuramların tartışılması sonucunda elde edilen bulgulardan hareket ederek kuramların farklı olgular bağlamında birlikte gerçeklik kazanabileceklerini öngören varsayımın doğruluk

derecesi belirlenecek ve İnternet'in siyasal yaşam üzerindeki niteliksel dönüşüm etkisinin var olup olmadığının sorgulanması olarak ifade edilen araştırma sorusu cevaplandırılacaktır. Son olarak ise İnternet'in siyasal yaşama etkileri üzerine gerçekleştirilecek ileri araştırmalar için anlamlı olabilecek öneriler geliştirilecektir.

2. LİTERATÜR TARAMASI: İNTERNETİN SİYASAL YAŞAMDAKİ KULLANIMININ STRATEJİK ANALİZİ

2.1. Enformasyon Teknolojileri ve Siyasal Yaşam

İnsanlığın tarihinin üçüncü büyük dönemine girdiğini ifade eden görüş, içeriğine dair ciddi belirsizlikler taşımakla birlikte, tartışmalarda genel kabul gören ve sosyal araştırmalarda gerekli olan dönemselleştirmeler için uygun bir model sunduğu kabul edilen bir görüştür. Çok sayıda sosyal bilim teorisyeni 1970'lerin başlarından itibaren çağdaş toplumun üretim açısından temel bir değişiklik deneyimi yaşadığını ileri sürdüler (Scholte, 1999, s.20). Bu görüşe göre birinci dönem insanların göçebe-benzeri avcı-toplayıcı toplum düzeninden daha düzenli ve kurumsallaşmış olan ve tarım temeline dayanan bir toplum düzenine geçmeleriyle başlamıştır. İkinci dönem bilim ve teknolojiye gelişmelerle birlikte doğal kaynakların ürüne çevrilebilme imkanlarının çoğaldığı endüstri dönemidir. Üçüncü dönem ise zihnin ürünlerinin ve bilginin yönetiminin merkezde olduğu ve Enformasyon Devrimi¹ ile başlayan dönemdir (Law, 2000, s.322).

Enformasyon Devrimi giderek bilgi ekonomisine ve dolayısıyla bilgi toplumuna giden yolu açmıştır. Günümüzde ekonomi, değişimin ve öğrenmenin ivme kazanmasıyla oluşan ağların bir bileşiminden oluşmaktadır. Sonuç olarak ortaya çıkan ise, bilgiye erişme ve bilgi süreçlerine katılma fırsat ve yeterliliği ile öğrenme yoğunluklu ilişkilerin bireylerin ve organizasyonların sosyo-ekonomik durumlarını belirlediği bir toplumdur (Clarke, 2001, s.189). Çeşitli araştırmacılar

¹ Enformasyon Devrimi toplum üzerinde yaşamsal önem taşıyan etkilere neden olduğu kabul edilen iletişim altyapısının gelişiminin -özellikle bilgisayar aracılığıyla iletişimin ilerlemesi dolayısıyla- toplumun gözlemlenebilir dönüşümünde yarattığı etkilerin başlangıç noktasını (Law, 2000), siyasal yaşam üzerinde dönüşümsel etkiler yaratma olasılığı taşıyan yeni araç ve imkanların doğuşunun hızlandığı dönemeci ifade etmektedir (Keskinen, 2001, s.339).

tarafından ‘enformasyon toplumu’, ‘post-endüstriyel toplum’ gibi farklı ifadelerle de kavramsallaştırılmaya çalışılan yeni toplumun evriminin küreselleşme süreciyle bağlantılı olarak gerçekleştiği ve bu toplumda enformasyon ve bilginin zenginlik kaynaklarını oluşturma bakımından özel bir önem taşıdığı genel kabul görmektedir (Scholte, 1999, s.20).

Sözü edilen ve halen içinde bulunulan bu dönemde enformasyon teknolojileri toplumsal yaşamı belirleme noktasında önemli rollere sahiptirler. Enformasyon teknolojilerinin sosyo-politik etkilerine bağlı olarak toplumsal yaşamın bütün alanlarında önemli dönüşümlerin yaşandığı ve insan yaşamını kolaylaştıran gelişmelerin yanı sıra bir takım olumsuz sonuçların da ortaya çıktığı görülmektedir (Tekeli, 1994, s.269). Enformasyon teknolojilerinin sosyo-politik etkileri ve bu etkilerle ilişkili olarak ortaya çıkan sorunlar günümüzde sosyal bilimlerde yer alan çeşitli disiplinlerin kendi çerçevelerinde incelemeleri gereken ve gerektiğinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması zorunlu olan stratejik konular arasında yer almaktadırlar.

Siyasal yaşam açısından 20. yüzyıl bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin ve bunların sonuçlarının “artık hiçbir şeyin eskiden olduğu halde kalmadığı” sözleriyle ifade edilebilecek düzeyde önemli bir etken olarak rol oynadıkları bir dönem olarak gerçekleşti (Rodee et al., 1983, s.244). Bu dönem siyasal yaşamın bütün boyutları açısından yeni meydan okumalar ve sorunların doğuşuna tanıklık etti. Enformasyon teknolojilerinin etkileri göz önüne alındığında, siyasal yaşam açısından benzer bir durumun günümüzde de söz konusu olabileceği görülmektedir. 1970’li yıllarda üzerinde durulmaya başlanan ve 1990’lı yıllarda siyasal analizler ve siyasal yaşamın geleceğine dair değerlendirmeler içinde temel bir yer kazanan ‘enformasyon teknolojilerinin siyasal yaşama etkileri’ meselesi stratejik öneme sahip bir meseledir. Enformasyon teknolojileriyle ilintili ve siyasal bağlama sahip yahut siyasal yaşamla etkileşim içinde olan sorunların incelenmesi genelde toplum bilimlerinin özelde ise siyaset biliminin üzerinde yoğunlaştığı konular arasında yer almaktadır.

Söz konusu sorunların incelenmesi toplum bilimleri içinde siyaset biliminin yerine dair tartışmaları da yeniden gündeme getirmektedir. Siyasal yaşamı genel

sosyal yaşam olgusu içinde ayrıştırarak nitelendirebilmenin zorluğu siyaset bilimini toplum bilimlerinin ayrıştırılmış, sınırları belirlenmiş bir dalı olarak nitelendirebilmeyi de zor kılmaktadır. Siyasal yaşam toplumsal yaşamdan ayrıştırılabilecek bir alan değildir. Duverger bu olguyu “Her şey -ya da hemen hemen her şey- kısmen siyasaldır ve hiçbir şey -ya da hemen hemen hiçbir şey- tümüyle siyasal değildir” sözleriyle ifade etmiştir (Duverger, 1998, s.18). Siyaset bilimi de son yüzyıldaki gelişme ve ilerlemelerine ve bunların bir bilim dalı olarak gelişimine yaptığı katkılara rağmen -inceleme alanının genişliğinin de etkisinden dolayı- toplum bilimi ile arasına kesin sınırlar çizilebilecek bir yapıya sahip değildir (Duverger, 1998, s.22). Gelişme halindeki bir sosyal bilim dalı olan siyaset bilimi ‘siyasi bir sosyoloji şeklinde yer bulan bilim’ olarak da tanımlanmaktadır (Mannheim, 2002, s.194). Siyasal iktidarın oluşumu, paylaşılması, işleyişi, kullanılması ve genel olarak siyasal süreçlerle ilgilenen (Kışlalı, Siyaset Bilimi, 2000, s.18); ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki gelişimi sonucunda doğrudan doğruya siyasal olguları, fertlerin ve grupların davranış kalıplarını inceleyerek bunlar arasındaki ilişkileri ve nedensellik bağlarını ortaya koymak amacını güden bir sosyal bilim niteliğini kazanma yönünde ilerleyen (Kapani, 2001, s.26) siyaset biliminin günümüzde siyasal süreçlerle ve siyasal yaşamın çeşitli boyutlarıyla açık ve gözlemlenebilir bir etkileşim içinde olan enformasyon teknolojileriyle de ilgilenmesi kaçınılmazdır.

2.2. Kavramsal Açıklama: Demokrasi, Siyasal Yaşam ve İnternet

İnternet’in siyasal yaşama etkilerine ilişkin çalışmalar ‘İnternet’in demokrasinin gelişimine etkileri’ vb ‘demokrasi’ kavramını içeren başlıklar altında da ele alınmıştır ve bu tezde de zaman zaman İnternet’in siyasal yaşama etkileri bağlamında ‘demokrasi’ kavramına yer verilmektedir. İlgili literatürde ‘demokrasi’ kavramı ile ifade edilenin çağdaş siyasal yaşamın temel paradigması, çoğulcu bir yaklaşıma sahip olan temsili demokratik sistemin gelişmiş ülkelerdeki genel uygulanış biçiminin idealize edilmiş formu olduğu görülmektedir (Sarıca, 1996, s.207). İnsanların yöneticileri seçmeleri ve değiştirebilmeleri için düzenli ve

kurumsal yapılarla desteklenen olanaklar tesis ettiği ve nüfusun mümkün olan en geniş kesimlerine siyasal karar verme süreçlerine etkide bulunma imkanı sağladığı kabul edilen bir siyasal sistem olan temsili demokrasinin dünya ölçeğinde genel kabul gördüğü ifade edilebilir (Roskin et al., 1991, p.65). Kabul görme olgusu bu sistemin temel yaklaşımlarına aykırı siyasal uygulamalar içerisinde bulunan, hatta bu yaklaşımlarla çelişen unsurlar içeren bir siyasal yapılanma bütününe sahip olan devletler yahut farklı siyasal organizasyonlar açısından da geçerlidir. Egemen yaklaşım demokratik sistemin temel siyasal hakları koruma ve farklı politik hareketlere yaşama olanağı sağlama gibi imkanlarından dolayı dünya ölçeğinde idealize edilmesi ve -bu anlamda- demokratik sistemin siyasal bir ölçüt olarak ele alınmasına dayanmaktadır (Karatnycky, 2002, s.50). Dolayısıyla, demokrasinin çağdaş siyasal yaşamın temel -ve olması gereken- formu olarak değerlendirilmesi görüşü literatürde hakim olan görüştür. “Demokrasi bir birliğin mensupları arasında kendi kaderini tayin etme olanaklarını azamileştirdiği için en iyi çözümdür” (Dahl, 1993, s.111) ifadesi; kendisine yönelik oldukça çeşitli, farklı arayışlardan kaynaklanan, uygulamalardaki bazı olumsuz sonuçlarla beslenen, zaman zaman felsefi bir sorgulamaya da dönüşebilen ve önemsenmesi gereken eleştirilerin varlığına karşın demokrasiye ilişkin içinde bulunulan dönemde sahip olunan genel yaklaşımı yansıtmaktadır.

Daha önce sosyal yaşam olgusu içinde kesin sınırlarla ayrıştırılarak ele alınmasının zorluğu üzerinde durulan siyasal yaşam, çok çeşitli ve oldukça karmaşık etkenlerle etkileşim içinde olan bir bütünlüğü ifade etmektedir. Temel ögesi insan olan siyasal yaşam ‘bireyler’, ‘küçük gruplar’, ‘toplumsal sınıflar’ ve ‘toplum’ olarak nitelendirilen boyutlara sahiptir (Kışlalı, Siyaset Bilimi, 2000, s.133). ‘Siyasal partiler’, ‘baskı grupları’ ve ‘seçkinler’ olarak ifade edilen siyasal güçler bu boyutlar bağlamında siyasal iktidarı ele geçirmek yahut etkilemek amacına yönelik olarak faaliyette bulunmaktadır (Kışlalı, Siyaset Bilimi, 2000, s.259). Siyasal iktidarın incelenmesi ve iktidarın kullanılmasına bağlı olan değişik etki biçimlerinin çözümlenmesi üzerinde yoğunlaşan siyaset bilimi (Duverger, 1998, s.21-22), siyasal yaşama ait olguların anlaşılması ve açıklanması çabalarında temel olarak bu perspektifle hareket etmekte, iktidar ve etki ilişkilerini incelemelerinde ön planda tutmaktadır.

Siyasal yaşamın gelişimine yön veren -ve aynı zamanda onun gelişimiyle birlikte oluşturduğu ortamdan etkilenen- nedenler siyasal yaşamın etkenlerini oluşturmaktadırlar. Coğrafi, demografik ve teknolojik etkenler altyapısal etkenler, kurumsal ve kültürel etkenler ise üstyapısal etkenler olarak nitelendirilmektedirler (Kışlalı, Siyaset Bilimi, 2000, s.37-38). Siyasal iktidara yönelik çabalar bağlamındaki etkin gücünden dolayı her tür siyasal sistem açısından büyük önem taşıdığı ifade edilen kitle iletişim araçlarının (Kışlalı, Siyasal Sistemler..., 2000, s.21) siyasal yaşamın teknolojik -ve dolayısıyla altyapısal bir etkeni- olarak rol oynadıkları ifade edilebilir. Ancak kitle iletişim araçlarının içinde bulunan dönemde enformasyon teknolojilerinin hızlı gelişimiyle birlikte kazandıkları gelişkinlik bu araçların kültürel ve kurumsal boyutlarının da ön plana çıkmasına neden olmuştur. Geline nokta “sonsuz karmaşıklığa sahip” oldukları ifade edilen kitle iletişim araçlarının (Barbier ve Lavenir, 2001, s.389) siyasal yaşama etkileri konusunda da bu karmaşıklığın söz konusu olduğu, siyasal yaşamdaki etkenler arasında tek bir kategoride sınıflandırılmayacakları görülmektedir.

Karmaşıklığın analizi için kitle iletişim araçlarının -her birindeki gelişimin siyasal yaşamı geliştireceğine dair genel kabul gören yaklaşımın çalışmada bir varsayım olarak ele alındığı üç kritik kavramla-, ‘siyasal iletişim’, ‘siyasal sosyalleşme (politik sosyalleşme)’ ve ‘siyasal katılım’ kavramlarıyla ilişkilendirilerek düşünölmeleri gerekmektedir. Kitle iletişim araçları siyasal iktidara yönelik güç kazanma çabalarında önemli bir rol oynadığı kabul edilen siyasal iletişimdeki (Roskin et al., 1991, s.174) rolleri açısından ele alındıklarında, araçların dolaysız yahut düşük düzeydeki dolaylı etkileri ön plandadır. Teknolojik -ve dolayısıyla- altyapısal etken olma özellikleri daha belirgindir. Bireylerin ve -sonuç itibarı ile- toplumun içinde bulundukları siyasal kültürle tanışmalarını içeren bir öğrenme süreci (Rodee et. al.; 1983, s.153-154) olan politik sosyalleşme toplumsal-siyasal çevre ile bireyin arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda bireyin siyasal yaşamla ilgili yaklaşımlarının gelişmesi olarak tanımlanmaktadır (Kışlalı, Siyaset Bilimi, 2001, s.118). Yurttaşların siyasal yaşamdaki tutumlarını belirleyen bir kavram olan siyasal katılma ise “basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsamaktadır” (Kapani, 2001, s.131). Bireylerin ve toplulukların siyasal yaşamdaki

11

durumlarına ilişkin olan bu iki kavramla ilişkili olgular özelinde düşünüldüğünde kitle iletişim araçlarının dolaylı etkileri, kültürel ve kurumsal boyutlarından kaynaklanan kültürel ve kurumsal -ve dolayısıyla üstyapısal- etken olma özellikleri daha belirgin bir şekilde ön plana çıkmaktadır.

Teknik düzeyde gelişmiş bir iletişim aracı olduğu açık olan İnternet'in siyasal etkilerinin incelenmesi sürecinde, bu aracın kitle iletişim araçlarının siyasal yaşamdaki rolleri bağlamında geliştirilen tanımlamalar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. İnternet'in bir 'kitle iletişim aracı' olup olmadığına ilişkin -bu çalışmanın ilerleyen kısımlarında üzerinde durulacak olan- bir tartışma ve bu tartışmada olumsuz görüş serdedenlere ait ciddi argümanlar söz konusu olmakla birlikte, ortak teknik özellikler ve kısa vadedeki gözlemlenebilir sosyal etkiler itibarı ile İnternet'in kitle iletişim araçlarıyla benzerlik gösterdiği açıktır. Dolayısıyla, İnternet'in siyasal yaşamda oynadığı rol itibarı ile tanımlanma kriterlerinin kitle iletişim araçlarının bu bağlamdaki genel tanımlanma kriterlerinden ayrıştırılarak belirlenmesi yönünde bir tercihin İnternet-siyasal yaşam ilişkilerine yönelik araştırmanın bugünkü aşamasında yeterli kanıttan yoksun olduğu görülmektedir. Sonuç olarak; teknolojik yönü -ve dolayısıyla siyasal iletişimdeki rolü- göz önünde bulundurulduğunda siyasal yaşamın altyapısal bir etkeni olarak tanımlanabilecek olan İnternet'in, günden güne gelişen ve belirginleşen kültürel ve kurumsal boyutları ile birlikte -ve dolayısıyla siyasal iletişimdeki rolünün sonuçları, siyasal sosyalleşme ve siyasal katılım üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak- dikkate alındığında üstyapısal bir etken olma niteliklerinden bahsetmeye olanak verebilecek olan yönlerle donanmakta olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, siyasal yaşamdaki olgulara ilişkin kavramsallaştırma sürecinde Duverger ve Kışlalı'nın sınıflandırma sistemleri ve yaklaşım tarzları esas alınmıştır. Farklı sınıflandırma ve yaklaşımların mümkün olabileceği göz önünde tutulmakla birlikte; işlevsellik düzeyinin yüksekliği, konunun azami ölçülerde tartışılmasına imkan verebilecek bir iç yapılanmaya sahip olma, mevcut literatürün yapısı ve gelişkinlik düzeyiyle uyumluluk açılarından değerlendirildiğinde bu tercihin daha doğru olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İnternet-siyasal yaşam etkileşimine ilişkin oluşturulmaya çalışılan kavramsal çerçevenin konuyu olgusal bütünlüğü içinde ele

alabilmek açısından gerekli olduğu ve bu alandaki ileri araştırmalar için yardımcı olacağı düşünülmektedir. Araştırmaların bugünkü aşamasında ve literatürün bugünkü gelişkinlik düzeyinde ise konunun -kavramsallaştırma çabalarından daha öncelikli olmak üzere- önceki kuramların değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik olarak ele alınmasının ve alana dair önemli soruların cevaplandırılması üzerinde yoğunlaşılmasının daha ilerletici olacağı düşünülmektedir.

2.3. İnternet ve Siyasal Yaşam: Literatür Işığında Tarihçe ve Güncel Durum

Enformasyon teknolojilerinin siyasal yaşama etkileri üzerine gerçekleştirilen çalışmalar teknoloji ve demokrasinin ilişkileri üzerindeki araştırmalarla gelişmiş, enformasyon teknolojisiyle birlikte var olan bir tür 'yeni' siyasal yaşam tarzını anlamaya ve tanımlamaya yönelik arayışlara dönüşmüştür (Bimber, Information Technology..., 2001, s.1). İnternet'in enformasyon teknolojileri içinde oldukça önemli bir yere sahip olduğu, teknolojiadaki son gelişmeler ve siyasal etkileri üzerine yapılan çalışmalarda İnternet'e özel bir önem atfedilmesinden anlaşılmaktadır (Van Benschoten, 2001, s.185). İnternet'in siyasal yaşamın bir etkeni olarak siyasal yaşamın çeşitli boyutlarıyla ilişkileri ve siyasal güçler tarafından kullanım biçimleri - özellikle gelişmiş ülkelerde- son yıllarda sosyal bilimcilerin üzerinde çalıştıkları belli başlı konular arasında yer almaktadır.

İnternet'in siyasal yaşamdaki kullanımı konusunda yapılan temel çalışmalar arasından öncelikle İnternet'in politik anlamı üzerinde yoğunlaşmış teorik çalışmalar üzerinde durmak gerekmektedir. Bu çalışmalarda İnternet'in sadece bir enformasyon döngüsünü değil; aynı zamanda sosyal bir teknolojiyi, gelişmiş bir iletişim aracını ifade ettiği öne sürülmüştür. Gündelik iletişimi dönüştürme potansiyeline sahip bir aracın kamusal düzeyde etkilerinin olması kaçınılmazdır (Bruce, 1999). Law Enformasyon Devrimi ve İnternet arasındaki ilişkinin Sanayi Devrimi ve buhar makinesi arasındaki ilişkiyle eşdeğer düzeyde olduğunu ifade ederek bu etkilerin dönemi sembolize edecek güçte olduğunu vurgulamaktadır (Law, 2000). Radyo ve

televizyon gibi geleneksel iletişim araçlarının yapısal sınırlılıklarıyla kısıtlı olmayan ve dolayısıyla demokratik katılımın geliştirilmesi için büyük bir potansiyele sahip olduğu ifade edilen bu aracın siyasal yaşama oldukça önemli katkılarda bulunacağı öngörülmüş (Berman and Witzner, 1997), yeni bir kamusal alan yaratarak güç ilişkilerini yeniden düzenleyeceği ve politik sürecin kendini yenilemesine olanak sağlayacağı ileri sürülmüştür (Aparicio and Costa, 2001).

Çalışmaların bir kısmında ise İnternet'in sunduğu imkanların yorumlanması konusunda daha temkinli bir yaklaşım sergilenmiştir. Nugent -oldukça geç bir tarihe ait olan ve İnternet olanaklarının en fazla gelişmiş olduğu ülke olan Amerika Birleşik Devletleri üzerinde yoğunlaşan- çalışmasında İnternet'in halen gelişim aşamasının erken evreleri içinde bulunduğunu ve iddialı çıkarımlar ortaya koyabilmek için zamanın henüz erken ve verilerin yetersiz olduğunu ifade etmektedir (Nugent, 2001, s.231). Bimber 'siber politika'¹ olarak da ifade edilen ve İnternet tarafından yaratılacağı ve hızlandırılacağı öngörülen yeni bir siyaset tarzını çağrıştıran yaklaşımların gerçekçi olmadığını (Bimber, Information Technology..., 2001, s.1), Barber ise teknolojik araçların iletişimsel güçlerinin ötesinde kendi başlarına dönüştürücü bir güç olarak ele alınmalarının yanlış bir değerlendirme olacağını vurgulamaktadır (Barber, 1998/1999). Siyasal kültürün demokratikleştirilmesi yönünde bir olanak sunan İnternet'in -insanların kullanımına bağlı olarak- aynı yönden olumsuz etkilerde de bulunabileceği (Dahlgren, 2000), yeni eşitsizliklerin ve dışlanan kesimlerin ortaya çıkma ihtimallerini de potansiyel olarak bünyesinde barındırdığı (Zeitlyn et. al., 1998), ticari medya yapılanmasına entegre olma sürecinin ilerlemesiyle birlikte insanların geneli için sunduğu özgürleştirici olanakların da giderek azalacağı (Mc Chesney, 2001) belirtilmiştir.

¹ Bilgisayar aracılığıyla iletişimin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan çok sayıdaki yeni olgunun tanımlanması için kullanılan bir ön ek olan 'siber' sözcüğü, İnternet'le ilgili her olgunun da içinde yer aldığı nitelendirici bir kategoriye ifade etmektedir. Bu bağlamda siber politika ve siber demokrasi gibi içeriği tartışmalı ifadeler, ve siber iletişim, siber-pesimizm, siber-optimizm gibi olgusal niteliğe sahip kavramlar geliştirilmiştir. Bu kavramların en yaygını olan 'siber uzay' kavramı bilgisayar sistemlerinin etkisiyle yaratılan fiziksel olmayan alanı ifade etmektedir (Webopedia: Online Dictionary for Computer and Internet Terms).

İnternet'in geleneksel kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırılması ve bu karşılaştırmayla bağlantılı olarak- demokrasinin gelişim süreci içindeki yerinin incelenmesi çalışmaların üzerinde yoğunlaştığı diğer bir konudur (White, 1997; Webster, 1999; Klein, 1999; Barber, 2001). Bu bağlamdaki değerlendirmelerde, İnternet'in sunduğu gelişkin iletişimsel olanakların vatandaşların siyasal süreçlerdeki katılımlarını artırarak demokrasinin gelişimi üzerinde olumlu etkide bulunabileceği savunulmuş (White, 1997); ancak iletişimsel olanakların yanında kendi ürettiği katılım engellerine de sahip olan İnternet'in zaman içinde geleneksel medyayla benzeşme sürecine girmesi olasılığının fazlaca iyimser olmayı engellediği belirtilmiştir (Klein, 1999).

Siyasal alandaki kullanımına dair ilk deneyimlerin Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşandığı belirtilen (Browning, 1996) İnternet'in bu ülkedeki kullanımının incelenmesiyle ilgili literatür genellikle İnternet'in siyasal yaşamı etkileme yolları, seçim kampanyalarında İnternet'in rolü, ve geleneksel medya ile İnternet'in karşılaştırmalı analizi üzerinde yoğunlaşmıştır. İnternet'in siyasal temsilciler ve yurttaşlar arasındaki etkileşimi güçlendirme potansiyeline sahip olduğu (Stromer-Galley, 2000), bu etkili aracın 1990'lı yıllarla birlikte giderek belirginleşen bir şekilde demokratik sürecin parçası haline geldiği (Solop, 2001) ifade edilmektedir. 1996'da seçim kampanyaları içinde yeni ve sınırlı etkiye sahip bir araç olarak rol oynayan İnternet (Johnson et al., 1999) 2000 yılı Başkanlık Seçimleri sürecinde temel siyasal iletişim araçlarından biri olarak işlev gördü (Johnson, 2001). Buna rağmen aday eksenli olduğu ifade edilen Amerikan seçim kampanyalarında halen pek çok adayın kampanya üzerindeki kontrolü yitirme endişesinden dolayı çevrim içi etkileşimden kaçındığı belirtilmektedir (Stromer-Galley, 2000). Çalışmalar genel olarak; İnternet'in bütün olumlu özelliklerine karşın kendi başına demokratik gelişimi sağlayamayacağı, Amerikan siyasal yaşamındaki gelişimin teknik araçlardan ziyade siyasetin kendi gelişimine bağlı olduğu, katılımın artışının aracın gelişkinliğinin dışında insanların araçtan yararlanma şekillerine de bağlı olduğu düşünceleri çerçevesinde kümelenmektedir (Alexander, 2000).

İnternet'in sağladığı olanakları siyasal açıdan değerlendirme çabalarının yalnızca hükümetler, uluslararası organizasyonlar, başlıca siyasal partiler vb görece

büyük ve merkeziyetçi yapılanmalarla sınırlı olmadığı açıktır. Çeşitli hükümet dışı organizasyonlar, sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılabilir oluşumlar, siyasi gruplar, hatta çok küçük kitleleri temsil eden ufak ilgi grupları dahi kendilerini İnternet'te ifade etme yoluna gitmektedirler. Bu bağlamda küresel ekonomi kuruluşlarına karşı tavır geliştiren ve sosyal adalet taleplerini yükselten, "kritik hareketler" olarak ifade edilen (Watson, 2001) yeni toplumsal hareketlerin İnternet kullanımlarının siyasal yaşama etkileri ele alınmıştır (Eagleton-Pierce, 2001; Martinez-Torres, 2001; Klein, 2001; De Luca and Peeples, 2002). En büyük ifadesini son yıllarda Seattle'da ve Genova'da bulan küreselleşme karşıtı protestolara aktif katılım gösteren çok çeşitli grupların propaganda ve örgütlenmede İnternet'in sağladığı imkanlardan büyük ölçüde faydalandıkları bilinmektedir (Eagleton-Pierce, 2001). Meksika'da politik mücadelesini bir gerilla hareketi olarak sürdüren, İnternet'i etkin kullanımıyla savaşımını enformasyonel bir mücadeleyle bütünleştiren ve uluslar arası kamuoyundan ciddi bir destek sağlayan Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN) bu hareketlerin İnternet kullanımının siyasal etkinliğine işaret eden önemli bir örnek oluşturmaktadır (Martinez-Torres, 2001). Yeni toplumsal hareketler ve İnternet ilişkisi bağlamında ortaya çıkan tablo, küreselleşme teorisyenleri tarafından bu sürecin temel sürükleyicisi olduğu ileri sürülen (Burn and Loch, 2001) bir enformasyon teknolojisinin paradoksal bir biçimde 'demokratik küreselleşme' söylemiyle kendini tanımlayan ve siyasal olarak küreselleşme savunucularının tam karşısında yer alan uluslar arası bir eğilim (De Luca and Peeples, 2002) tarafından politik olarak etkin bir biçimde kullanıldığı bir tablodur.

Dünya siyasal sistemi içinde özgün ve ayrıksı konumlara sahip olan, siyasal ve toplumsal bir dönüşüm sürecini ve bu sürecin keskinleştirdiği çelişkileri yaşayan ülkelerde de politik durumun enformasyon teknolojileriyle -ve özelde İnternet'le- etkileşimi karmaşık bir tabloda ifadesini bulmaktadır. Bu ülkeler arasında yer alan Çin örneğinde yönetimin, Singapur'daki etkili politik kontrol sisteminden esinlenmiş olan (Rodan, 1998) ülkedeki İnternet erişimini kontrol altına alma çabaları bölgede telekomünikasyonun gelişimiyle paralel olarak ilerlemekte (Hachigian, 2001), öte yandan İnternet siyasi muhalifler tarafından da etkin olarak kullanılmaya çalışılmaktadır (Yang, 2001). Küba örneğinde de aynı aracın farklı amaçlar için kullanılmasına ilişkin çatışmaların ve Amerika Birleşik Devletleri'nin enformasyon

teknolojileri vasıtasıyla ülkedeki egemen siyasal sistemi zayıflatmaya yönelik çabalarının varlığına dikkat çekilmektedir (Boas, 2000).

İnternet'in siyasal yaşama etkilerinin dünya üzerindeki bölge ve ülkelere göre önemli farklılıklar gösterdiğinin belirtilmesi gereklidir. İnternet'in siyasal yaşamla direkt ve gözlemlenebilir etkileşimi daha çok gelişmiş ülkeler için söz konusudur. Bunların arasında ise İnternet kullanımının yaygınlığı ve araştırma konusundaki çalışmaların gelişkinliği açısından diğerlerinden daha ileride olan Amerika Birleşik Devletleri ön plana çıkmaktadır. İnternet kullanıcıları dünya ölçeğinde genel olarak değerlendirildiklerinde; 1995'te 26 milyon olan kullanıcı sayısının 2001'de 459 milyona yükseldiği görülmektedir (Bradshaw, 2001). İnternet kullanımı konusunda yeryüzünde eşit bir dağılım gözlemlenmemektedir. Dünya üzerindeki 191 ülkenin yarısından çoğunda kullanıcı sayısı nüfusun %1'ini aşmamaktadır. Araştırmalar ülkelerin kendi içlerinde ve ülkeler arasında önemli eşitsizliklerin söz konusu olduğunu, Avrupa ülkelerinde %60'a yaklaşan İnternet kullanım oranları gözlemlenebilirken, Afrika kıtasındaki hiçbir ülkede kullanım oranının %8'i aşmadığını belirtmektedirler (Bradshaw, 2001). Tartışmalarda demokratik bir toplumsal gelişimi sağlayabilmek için gelişmiş ülkelerde İnternet erişiminin toplumun bütün kesimleri için ulaşılabilir kılınmasının önemi (Tumposki, 2001) ve gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik kalkınma için İnternet erişiminin yaygınlaştırılması ve -yerel gelişim planlarıyla uyumlu bir şekilde- İnternet'in toplumsal yaşama adaptasyonunun gerekliliği (Madon, 2000) üzerinde durulmaktadır. Bu konu bağlamında temel sorun; belirgin bir şekilde ortaya çıkan -ve 'dijital uçurum' olarak nitelendirilen- eşitsizliklerle yüklü durum yerleşiklik kazanmadan önce, İnternet'in potansiyel yararlarını ve imkanlarını maksimum seviyede gerçekleştirmeye yönelik çabaların geliştirilmesidir (Norris, 2000).

2.4. Değerlendirme

Yeni teknolojilerin işlevselliklerinin gözlemlenebilir olduğu ilk dönemlerde sahip olduklarından fazla anlam yüklenerek tanımlanmaları alışılmadık bir olgu

değildir. İnternet'in siyasal anlamına ve siyasal yaşama ilişkin muhtemel sonuçlarına dair ilk tartışma ve çalışmalarda da bu olgunun izlerine rastlamak mümkündür. Genellikle İnternet'in siyasal iletişim açısından sunduğu imkanlar göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmeler bir iletişim aracına ve -siyasal yaşamın bir etkenine- yönelik ütöpik beklentileri doğurmuştur. Özellikle Batı ülkelerinde yaşanan politik ilgisizlik sorunu gibi siyasal alana ilişkin yaşamsal sorunların çözümünde İnternet'in -ve genel olarak tüm enformasyon teknolojilerinin- çözümleyici roller oynayabileceği önermelerine kadar varan görüşler ileri sürülmüştür. Çalışmaların ilerlemesi ve yaşam içinde yeni teknolojilerin farklı sonuçlarının da ortaya çıkmasıyla bu beklentiler ve değerlendirmeler daha gerçekçi zeminlerde daha farklı ifade ve içeriklere bürünmüşlerdir.

İnternet-siyasal yaşam ilişkisinin çok boyutlu ve karmaşık bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu karmaşıklık sadece siyasal yaşamın yapısından değil; aynı zamanda İnternet'in gelişimini halen sürdüren bir teknolojiyi ifade etmesinden, gelecekteki kullanımına ilişkin hukuksal, idari ve ekonomik faktörlerin önemli ölçüde belirsizlikle tanımlanabilmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bugün için; İnternet'in siyasal iletişimin entegre bir parçası olma yolunda ilerlediği söylenebilir. Bu süreç, İnternet'i siyasal yaşamın etkenleri arasında giderek daha önemli bir konuma yerleştirecektir. İnternet-siyaset ilişkisinin geleceği üzerinde etkili olma bakımından mevcut etkin ve egemen siyasal aktörlerin -izlenmesi görece kolay olan- tutumları kadar 'yeni toplumsal hareketler' olarak ifade edilen akımların tutumları, ve henüz siyasal yaşam içinde aktif rol almayan ancak İnternet'le erken tanışma şansına sahip olan genç kitlelerin ilerideki tutumları ve bu tutumların oluşmasında rol oynayacak olan ortam ve şartlar da önemlidir.

3. TARTIŞMALAR: İNTERNET VE SİYASAL YAŞAMDAKİ NİTELİKSEL DÖNÜŞÜM İMKANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kullanımı giderek yaygınlaşan ve toplumun değişimi bağlamında önemli bir role sahip olduğu kabul edilen İnternet'in siyasal yaşamı ne yönde etkileyeceği önemli bir tartışma konusudur. Halen tartışılan ve cevabına ilişkin yorumların önümüzdeki yıllarda daha sağlıklı olarak geliştirilebilmesi beklenen en önemli soru İnternet'in politikada temel bir niteliksel değişime yol açma yönünde mi yoksa var olan politik yapıyı pekiştirme yolunda mı işlev göreceği sorusudur.

Sorunun cevaplandırılabilmesi için; İnternet'in zuhurunun siyasal iletişimde farklı bir paradigmayı temsil edip etmediğinin, insanların politik bilgiyi ve propagandayı algılayışlarında bir dönüşüm gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin anlaşılması ve bu yeni ortamda insanların birbirleriyle nasıl bir etkileşim içinde olduklarının kavranması önemlidir. İnternet'in önemli özelliklerinin daha canlı bir etkileşimi barındıran enformasyon zengini bir siyasal diyalogu mümkün kılma potansiyeline sahip oldukları kabul edilmektedir, ancak bu yeni aracın sunduğu imkanların siyasal yaşam içinde nasıl kullanılacakları meselesi de önem taşımaktadır.

İnternet'in siyasal yaşama etkilerinin geleceğine ilişkin kuramlardan 'pekiştirme kuramı' olarak tanımlanan kuram İnternet'in siyasal iletişimi geliştirmede belirgin bir rol oynamayacağını çünkü daha etkileşimli bir diyalogun oluşturulmasını mümkün kılan bu aracın zaten politik süreçlere entegre olmuş insanlar tarafından kullanılacağını öne sürmektedir. Bu görüşü savunanlar İnternet'i politik ilgi ve haberdarlık düzeyi en yüksek yurttaşlar arasında haber paylaşımı ve siyasal tartışmanın yeni bir forumu olarak değerlendirmekte, ve İnternet'in insanları değiştirmede ancak aynı şeyleri farklı şekillerde yapabilmeleri için onlara imkanlar sunduğunu öne sürmektedirler (Norris, 1998, s.3). Literatürde bu kuram çerçevesinde yahut çevresinde kümelenmiş çok sayıda çalışma mevcuttur.

Diğer bir kısım araştırmacı İnternet'in nüfusun tamamıyla yeni bir kesimini politik olarak harekete geçirdiğini öne süren 'geliştirme kuramı'¹ savunmaktadır. Bu iyimser yaklaşımın sahipleri İnternet'in açıklığının ve çevrim içi olarak siyasal bilgileri edinmenin kolaylığının politik anlamda daha geniş bir yelpazeye ait seslerin duyulabilmesinin ve siyasal katılımın artırılmasının önünü açacağını ifade etmektedirler. Politik İnternet eylemciliğinin, pek çok temel yönden sıradan aktivitelerden farklı olma anlamında, farklı bir tarz politik katılımı temsil ettiğini iddia etmektedirler (Norris, 1998, s.3).

İnternet halen gelişim ve değişim içinde olan ve sosyal hayata uyumlulaşma sürecini yaşamayı sürdüren bir ortam olduğundan bu iki temel yorumdan birini kabaca 'doğru' yahut 'yanlış' olarak nitelendirmek yerinde olmayacaktır. Her iki bakış açısının içindeki çeşitli unsurların farklı olgular özelinde doğru olabileceği ve yorumların yek diğerini dışlayıcı bir şekilde geçerli olmayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Literatürde genellikle İnternet'e dair olumlu beklentileri içeren yorumların makul çizgiden uzaklaşabildiği, en azından bunların henüz gerçekleşmemiş olduğu görüşü hakimdir. Bununla birlikte iyimser yorumlarda ısrar eden ve İnternet'in siyasal yaşamın geleceğine dair olumlu bir potansiyeli barındırdığını öne süren araştırmacılar halen mevcuttur.

Tartışmaları ayrıntılandırmadan önce; literatürün genel olarak İnternet'in yeni, siyasal olarak aktif olmayan insanları siyasal aktivite için motive etmediği, daha ziyade siyasal aktivite içindeki insanların imkanlarını artırdığı üzerinde durduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Kendisi de bir bilgisayar ağından oluşan söz konusu iletişim ortamı siyasal faaliyet içindeki yurttaşların mesajlarını yaymalarına, sahip oldukları politik enformasyonu artırmalarına ve politikayı şekillendirmek için ağlar oluşturmalarına imkan sağlamaktadır.

¹ 'Geliştirme kuramı' olarak ifade ettiğimiz kavram İngilizce literatürde 'mobilization theory' olarak karşılık bulmaktadır. Türkçeleştirme çabasında en doğru ifadeyi belirleyebilmek amacıyla sözcük anlamlarından ziyade kavramın içeriği, anlamsal hedefi ve Türkçe'nin yapısı göz önünde bulundurulmuştur.

İnternet'in bireysel kullanıcılar ve çevrim içi topluluğa etkileri üzerine geliştirilen teoriler aynı iletişim ortamının dünyanın değişik yerlerindeki kullanıcılarını birbirine bağlayabileceği gibi onları bir bilgisayar başındaki yalnız, anonim kullanıcılar olarak izole edebileceği ikilemi üzerinden geliştirilmektedir. Bu tartışma İnternet'in politikada niteliksel bir dönüşüm meydana getirme imkan ve olasılıklarına dair daha geniş bir tartışmanın parçası olarak yürütülmektedir.

Bu tartışmanın incelenmesinde İnternet ve siyasal yaşam etkileşimi ele alınarak hangi teorinin ne yönlerden geçerli olabileceğine dair fikir oluşturulmaya çalışılacaktır. Kuramların savunularının -literatürde yapılageldiği üzere- bütünsel olarak değerlendirilmelerinin ardından bireysel kullanıcılar, siyasal partiler ve siyasal kampanyaların İnternet kullanımının siyasal analizi eşliğinde kuramların yaklaşımları değerlendirilmektedir.

3.1. Geliştirme ve Pekiştirme Kuramlarının Değerlendirilmesi

Geliştirme ve pekiştirme teorilerinin sağlıklı olarak değerlendirilebilmeleri için İnternet-siyasal yaşam etkileşimine ilişkin iki önemli konunun üzerinde durulması gerekmektedir. Birincisi, erişim ve kullanım sorunudur. Bu sorunun aydınlatılması İnternet'in nasıl bir kitle iletişim aracı olduğunun ve bu araçtan yeni topluluklara ulaşabilmek için nasıl faydalanılabileceğinin anlaşılabilmesi için gereklidir. İkincisi, İnternet'in -toplumu dönüştürme potansiyeline sahipse- siyasal atmosferdeki alternatif sesler ve kaynaklar için bir forum sağlama zorunluluğu meselesidir.

3.1.1. İnternet ve Kitle İletişimi

Birinci alan, İnternet'in kelimenin geleneksel anlamı ile bir kitle iletişim aracı olup olmaması ile ilgilidir. İlk bakışta İnternet milyonlarca insan tarafından

kullanılan bir iletişim aracı olma konumuna sahip görünmektedir; öte yandan bilgilenme için çevrim içi olmanın niteliği kişiden kişiye değişmektedir, zira bu eylem aktif katılım ve kullanıcının seçimini gerektirmektedir. Norris dijital dünyada nereye gidileceğine ve ne yapılacağına ilişkin farklı tercihlerin varlığı göz önüne alındığında Web'e dair ortak bir deneyime sahip olup olmadığımız ve dolayısıyla İnternet'in bilinen anlamda bir kitle iletişim aracı olup olmadığı hakkında soru işaretlerinin doğduğunu belirtmektedir (Norris, 1998, s.7).

Norris İnternet'in bir kitle iletişim aracı olmadığını, zira bu aracın İnternet kullanıcılarının ortak bir sosyal deneyimini temsil etmediğini savunmaktadır. İnternet pek çok konu bağlamında bir kitle iletişim aracı olma yönünde dönüşüm geçirme sürecini yaşamakta olmasına karşın, hiçbir zaman ortak politik deneyim bağlamında bir kitle iletişim aracı olma konumunu kazanamayabilir. Zira "benim İnternet'im - nereye gittiğim, ne okuduğum, ne yaptığım- senin İnternet'in değildir" (Norris, 1998, s.15). Selnow da benzer bir görüş ileri sürer. Ona göre geleneksel kitle iletişim araçları bireylere değil topluluklara hitap etmeyi amaçlamaktadır ki bu bireysel kullanıcının deneyimiyle şekillenmiş olan İnternet'in yapmadığı bir şeydir. Bununla birlikte, Selnow -hitap kitleleri dar ya da geniş- pek çok Web sitesinin en azından bireysel tercihlerden ziyade grup tercihlerine önem verme ve istatistiksel ortalamaların işaret ettiği hususiyetleri göz önünde bulundurarak politika belirleme konularında geleneksel kitle iletişim araçlarıyla ortaklaştığına da işaret etmektedir (Selnow, 1998, s.22). Genel görüş, bir mesajı çok sayıda insana iletmesinden dolayı İnternet'in bir kitle iletişim aracı olarak kabul edilmesi yönündedir. Ancak Norris bu aracın kitle iletişiminde farklı bir paradigmayı, çift yönlü yürütülebilen ve bireysel kullanıcının ihtiyaçlarına göre yapılandırılabilen bir iletişim tarzını temsil ettiğini vurgulamaktadır (Norris, 1998, s.15).

Cass Sunstein Norris'in ortak politik deneyim noktasındaki yaklaşımını tartışmaktadır. Sunstein'a göre heterojen bir toplum için ortak bir temeller ve değerler kümesi değerlidir, bu yüzden limitsiz seçeneklere sahip ve birbirinden oldukça farklı seçimlere imkan sağlayan bir sistem bir takım sosyal değerleri tehlikeye atacaktır (Sunstein, 2001, s.97-98). Norris ve Sunstein'a göre İnternet'in sonucu olarak giderek artan bir şekilde parçalanmış iletişimden dolayı ortak

deneyimleri kaybolmaya yüz tutan Amerikalılar aktif bir toplum için gerekli olan önemli referans noktalarından mahrum kalacaklardır.

İnternet'in siyasal yaşam üzerindeki etkilerini ve geleceğe yönelik potansiyelini anlamaya yönelik temel sorulardan biri İnternet'in seçmen kitlesi olarak tabir edilen kesimin içinden yeni bir topluluğu politik olarak aktifleştirdiği mi yahut sadece zaten politik olarak aktif olan topluluğun eylem ve tutumlarını mı pekiştirdiği sorusudur. İyimser yaklaşıma sahip -ve dolayısıyla geliştirme teorisine daha yakın olan- araştırmacılar bu yeni iletişim ortamının enformasyonun demokratikleştirilmesi ve bugün politik olarak daha az aktif olanların siyasal süreçlere daha fazla uyumlulaştırılması konusunda potansiyele sahip olduğunu öne sürmektedirler. Karşı yaklaşımın sahipleri ise İnternet'in sadece aynı siyasal güçler tarafından kullanılan diğer bir ortam olduğunu ve toplumun yeni kesimlerini politik süreçlere entegre etmekten ziyade, gerçekte, politik olarak aktif durumda olanlar ve olmayanlar arasındaki uçurumu büyüttüğünü ileri sürmektedirler.

İnternet'in tamamen yeni bir grup kullanıcıyı siyasal süreçlere entegre ettiğini öne süren yaklaşım çağdaş toplumlardaki mevcut politik ilgisizlik sorunundan yakınalar için oldukça çekicidir. Bu konuda oy verme hakkına sahip nüfusun yarısından daha azının bu hakkı kullandığı son A.B.D. Başkanlık Seçimleri bilinen bir örnektir. İyimser yaklaşım sahipleri İnternet'in yurttaşlara diğerleriyle fikirlerini paylaşmak ve görüşlerini müzakere etmek için iletişim kurma, hükümetleriyle iletişim kurma ve medyaya daha ucuz ve kolay erişim sağlama imkanları sağladığını ileri sürerler. Sonuç olarak, İnternet'in politik aktivizmin yeni formlarını kolaylaştırdığı ve teşvik ettiğini öne sürerler (Norris, 1998, s.2).

Tartışım(müzakere)¹ çağdaş demokratik yaşamın önemli bir parçasıdır ve İnternet'in etkileşimli ortamı fikirlerin ve değerlerin tartışılmasının, geliştirilmesinin mantıklı bir zemini olarak durmaktadır. İnternet elektronik posta, mesaj tahtaları, haber grupları ve anında mesajlarla fikirlerin değişimini kolaylaştırabilir. İnternet'in

¹ Tartışımçı -yahut tartışımlı- siyasal model yurttaşların taraftarı ve karşıtı oldukları görüşlerin etkilerine maruz kalma, onlardan etkilenme imkanlarının olduğu bir siyasal ortamın varlığını ifade etmektedir (Habermas, 2002, s.156).

dar bir kitle üzerinde odaklanmasının demokratik tartışmayı engellediği belirtilmektedir. Öte yandan geliştirme teorisyenleri İnternet'in siyasal tartışmanın yeniden canlanabilmesi için gerekli olan ortak kamu dilini yaratmada faydalı olabileceğini öne sürmektedirler.

İnternet'in dar bir kitleyi hedeflediği -yahut en azından dar bir kitle üzerinde odaklandığı- yönündeki eleştiri çevrim içi gerçekleşen tartışımın yalnızca yahut öncelikle aynı görüşteki insanlar arasında gerçekleştiğini ifade eden inançtan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, genellikle kullanıcılara mesaj gönderme ve cevaplama imkanı sunan Usenet¹ gruplarının çalışıldığı, zira bunların geleneksel olarak kamusal tartışmalar için ideal ortamlar olarak düşünüldüğü belirtilmelidir. Anthony Wilhelm'in belirttiği gibi, "araştırmalar insanların anlaştıkları, ortak görüşe sahip oldukları kişilerle birlikte gruplar oluşturduklarını ortaya koymuştur" (Wilhelm, 2000, s.89).

Kullanıcısından -kanal yahut istasyon seçmek gibi- yalnızca pasif bir katılım talep eden televizyon ve radyodan farklı olarak, İnternet kullanıcıları çevrim içi deneyimlerini şekillendirmeleri için aktif rol oynama noktasında zorlamaktadır. İnternet ortamında kullanıcılar Web sunucusundan istedikleri enformasyonu aktif olarak talep etmek durumundadırlar. İnternet, özünde, bir müşteri-sunucu mimarisi olarak yapılandırılmıştır, zira kullanıcılar yalnızca talepte bulundukları zaman bir karşılık görmektedirler. Web'deki reklamlar, kendiliğinden açılan pencereler vb unsurlar ise diğer iletişim ortamlarını andıran bir niteliğe sahiptirler, ancak İnternet'in özündeki niteliği bozacak mahiyet ve nicelikten yoksundurlar.

İnternet'in kullanıcının aktif katılımını gerektiren özelliği, kullanıcıların zaten destekledikleri yahut yakınlık duydukları politik konular, görüşler ve aktörlere yöneldiklerini, bunlar hakkında bilgi almak için çevrim içi olduklarını düşündürmekte, ve bu da geliştirme teorisi savunucularının İnternet'in daha geniş bir çevrim içi topluluk yaratacağı yönündeki iddialarının abartılı olarak

¹ Usenet İnternet'in gelişim süreci içinde yer alan, kökenini 1979'da Duke Üniversitesi'nde bulan ve sonraki yıllarda giderek gelişen, tartışma gruplarının organize edilmesine imkan veren bir iletişim şebekesidir (Barbier ve Lavenir, 2001, s.373-374).

değerlendirilmesini gerektirmektedir. Ancak Sunstein 'Republic.com'da bu tartışmanın diğer bir yönüne ışık tutmakta, benzer ilgilere sahip insanlardan oluşan grupların içindeki tartışmaların da demokrasi açısından olumlu olduğunu ve bu tartışmaların İnternet'in farklı grupları bilgilendirme yönündeki erişiminin sahasını genişleteceğini savunmaktadır.

Sunstein'a göre çok sayıda bireyin enformasyon edinim kaynakları homojen yahut yeterli ölçüde çeşitlendirilmemiş olsa da, toplum bir bütün olarak daha zengin ve kapsamlı bir görüşler kümesine sahip olabilir (Sunstein, 2001, s.75). Sunstein benzer görüşteki insanların daha çok birbirleri ile iletişim kurdukları bu durumu 'iç tartışma' olarak nitelendirmektedir (Sunstein, 2001, s.76). Geniş bir politik tartışma bağlamında dışarıda bırakılabilecek olan benzer görüşlere sahip yurttaşlar bilgi edinmek ve görüşlerini paylaşmak için sanal bir kamusal ortama sahip olmaktadır. Sunstein, iç tartışmanın özel bir avantajının aksi takdirde görünmez, sessiz yahut bastırılmış olabilecek olan görüşlerin geliştirilmesini teşvik etmek olduğunu öne sürmektedir. Çevrim içi yurttaşların aralarından seçimde bulunabilecekleri geniş bir görüşler kümesine imkan veren İnternet, böylelikle paradoksal olarak dar bir kitleye odaklanma özelliğiyle sosyal tartışma havuzunu zenginleştirmiş olmaktadır (Sunstein, 2001, s.76).

Statükoya yönelik bir meydan okumayı temsil eden grupları bir araya getirebilen ve azınlık gruplarının seslerini duyurmalarında yeni imkanlar sağlayan İnternet'in benzer inançlara sahip olan ancak büyük ölçekli bir politik değişim için gerekli olan kritik kitleden mahrum olan kesimleri geliştirme, harekete geçirme ve organize etme imkanlarına sahip olduğu görülmektedir. Geliştirme teorisine uygun olarak iddia edilebileceği üzere, geçmişte pek çok siyasal mücadelede -kadınların oy ve genel yurttaşlık haklarını elde etmeleri örneğinde olduğu gibi- ortak bir inanç ve amacın birbirlerine bağladığı yurttaşların meydana getirdiği statükoya yönelik meydan okumalarla sonuç elde edilmiştir. Dolayısıyla pekiştirme teorisyenleri İnternet'in daha önceden sahip olunan inançları pekiştirme yönünde işlev gördüğünü ileri sürerken haklı olabilirler, ancak bu pekiştirme aslında ortak bir inanç yahut ilgiyle birbirlerine bağlı yeni grupları harekete geçirme ve onlara politik ve sosyal değişimi etkileyebilmeleri için bir çıkış yolu sunma yönünde de işlev görebilir.

Benzer bir şekilde, İnternet bireyleri -yurttaşları- sadece enformasyon alıcıları olarak değerlendirmedeği, aynı zamanda üreticilere dönüştürdüğü için geleneksel medya anlayışında değişikliklere sebep olabilmektedir. İnternet döneminde kitle iletişimi için bir araca sahip olmak hepsi de bireysel kullanıcı için edinilmesi görece kolay olan bilgisayar, ISS (İnternet Servis Sağlayıcı) aboneliği, Web adresi vb unsurları gerekmektedir. Bu durum geleneksel olmayan, farklı seslere dünyanın her tarafındaki topluluklarla iletişime geçme imkanı sağlayacağından siyasal iletişim üzerinde büyük bir etkiye sahip olacaktır. Bryan, Tsagarousianou ve Tambini bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

“BAİ (Bilgisayar Aracılığıyla İletişim) siyasal iletişim ve karar verme süreçlerinden -gazeteciler, parlamento üyeleri, hatta partiler gibi- saptırıcı araçların ortadan kaldırılmasını getirecektir. BAİ daha dolaysız bir iletişim biçimidir, siyasal sansür ve gizlilik için daha az olanak tanımaktadır. Böylelikle medyanın ve diğer araçların yönlendirici etkileri, yani kendilerini kontrol edenlerin siyasal projelerine hizmet etme eğilimleri ortadan kaldırılacak ve yurttaşların tercih ve ilgilerinin daha dolaysız bir temsiline imkan sağlanacaktır (Bryan et al., 1998, s.7)”

Bu ifadeler İnternet’in demokratik iletişim üzerinde önemli bir etkide bulunabilecek olan mühim bir özelliğini ifade etmektedir. Enformasyonun dağıtılması ve elde edilmesi için katlanılması gereken maliyetleri düşüren İnternet siyasal katılım için yeni yolların açılmasını sağlama ve yurttaşlar ile hükümetleri arasındaki bağları güçlendirme potansiyeline sahiptir. Bimber yurttaşların politik çalışmalara angaje olma düzeyinin siyasal bilginin edinim maliyeti ve ulaşılabilirliğinin düzeyiyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Buna göre, maliyet ne kadar düşük ve bilginin erişilebilirliği ne kadar yüksek düzeylerde ise yurttaşların toplam angaje olma düzeyi de o kadar yüksek olacaktır (Bimber, Information and..., 2001, s.54). Bimber bu konuda mevcut durum hakkında yargıda bulunabilmek için yeterli kanıt bulunmadığını ifade etse de (Bimber, Information and..., 2001, s.54), yukarıdaki ifadeleri İnternet savunucularının yaklaşımını genel olarak özetlemektedir.

Bununla birlikte bilgi üretimi ve edinimi için katlanılması gereken maliyetin düşmesi çevrim içi olarak vücut bulan bu bilginin kalitesine ilişkin çeşitli sorunları da gündeme getirmektedir. Davis’e göre “İnternet’te sorumsuzluk hali yaygındır, zira İnternet içeriği değeri kendinden menkul hikaye ve anlatıların bir karmaşasından

oluşmaktadır” (Davis, 1999, s.43-44). Bilgi üretiminin önündeki çeşitli engelleri keskin bir şekilde ortadan kaldıran İnternet görüşlerin, söylentilerin ve faraziyelerin kendilerini bilgi olarak empoze ettikleri bir ortam yaratmakta, ve bu da pek çok kullanıcıyı güvenilir çevrim içi bilgi kaynakları aramaya yönlendirmektedir.

Çevrim içi bilgi genellikle şüphe ile yaklaşılan bir konumda bulunduğundan, kullanıcılar çevrim içi bilgi için genellikle kurulu, çevrim dışı bilgi organizasyonlarına yönelmektedirler. Bu bağlamda, geleneksel medya kuruluşlarının İnternet’te yer almaya başladıkça, kendileriyle birlikte gazetecilik standartlarını da beraberlerinde getirdikleri görülmektedir (Davis, 1999, s.44). Geleneksel medya çevrim içi hatalara karşı bağışıklık sahibi değilse de, ve bazen kendileri de yanlış bilgi yayabilmekle birlikte, Davis’in belirttiği gibi, “geleneksel haber kuruluşları itibarları sayesinde Web’e bilgi dağılımı konusunda halihazırda var olandan daha yüksek standartlar getireceklerdir” (Davis, 1999, s.44).

İnternet aynı zamanda kullanıcıların kamusal bir alanda birbirleriyle etkileşim içine girmelerini teşvik etmektedir. Kullanıcılar benzer ilgilere sahip diğer kullanıcıları bulabilir ve onlarla elektronik posta, mesajlar, ya da çevrim içi konuşmalar yoluyla etkileşim sağlayabilirler. Klein İnternet’in yurttaşlar için tek yönlü, sadece alıcı konumunda oldukları bir ortam yerine tartışmalarda aktif olarak yer aldıkları bir ortam sağladığını belirtmektedir (Klein, 1999, s.218). Bu zengin etkileşim imkanı İnternet’e, tek yönlü iletişimin kısıtlılıklarını aşma konusunda yapısal engeller taşıyan geleneksel kitle iletişim araçları karşısında daha belirgin bir konum sağlamaktadır. Çift yönlü iletişim için imkan sağlaması İnternet’in güçlü boyutlarından biridir.

Çift yönlü iletişim birbirlerine coğrafya yakınlığı ile bağlı olmayan insanları birleştirmek ve harekete geçirmek için yeni olanaklar sunmaktadır. Aynı amaçlara sahip yahut aynı mesele üzerinde yoğunlaşmış kullanıcılar artık büyük mesafelere rağmen etkileşim içine girme imkanına sahiptirler. İnternet’in maliyetleri düşüren, hızı artıran, erişimi genişleten ve mesafeyi yok eden özellikleri uluslar arası taraftarlık ağlarının oluşumunu sağlamaktadır. İnternet bu ağların küresel sahadaki etkilerini maksimize etme potansiyeline de sahiptir (Norris, Digital..., 2001, s.172).

İnternet'in özel bir ilgi ile birbirine bağlı insanları birleştirebilme kapasitesi özellikle gerekli sermaye ve kritik kitleye sahip olmadıkları için geleneksel medyada kendilerine yer bulamayan gruplar açısından önemlidir. İnternet'te var olabilmek geleneksel medyada var olabilmek için gerekli olan kaynaklar ve profilin aynısını gerektirmemektedir. Selnow, daha önce politik tartışma mecralarında duyulması çok zor olan binlerce sesin ilk defa böyle bir deneyimi yaşadıklarını belirtmektedir (Selnow, 1998, s.117). Bimber da İnternet'in kısa süreli ve amaca endeksli grupların kurulmasını teşvik ederek politik grupların ve kurumların doğasını değiştirebileceğini belirtmiştir: "Yalnızca belirli bir politik çaba yahut eylem süreci için oluşturulmuş gruplar giderek artan bir şekilde daha geleneksel ve kurumsallaşmış yapıların yerlerini almaya başlayabilirler" (Bimber, 2000, s.332).

Dick Morris politikada paranın ve güçlü geleneksel medya kuruluşlarının öneminin azaldığı bir gelecek vizyonu sunmaktadır. Oldukça iyimser bir yaklaşım olmakla birlikte, Morris'in vizyonunun İnternet'in yükselişi ile birlikte siyasal yaşamın geleceği açısından mümkün, üzerinde düşünülebilecek bir olasılık olduğu belirtilmelidir. Televizyon programlarındaki politik boyutun giderek daha belirgin bir şekilde paranın egemenliği altına girdiğini belirten Morris, bunun insanların politik bilgi edinimi için televizyona yönelme oranını düşürdüğünü, İnternet'in politik iletişimde temel araç olma yönünde ilerlediğini öne sürmektedir (Morris, 1999, s.61). Ancak Morris Web sitelerinin kaliteleri arasında önemli farklılıklar bulunduğunun ve bunun paranın bugünkü geleneksel medyadaki siyasal kampanyalarda olduğu gibi çevrim içi siyasal kampanyalarda da önemli bir rol oynamasını mümkün kılacağını üzerinde durmamakta, bu ciddi olasılığa dair herhangi bir açıklama getirmemektedir. Düşen maliyetler ve topluluklara ulaşmada karşılaşılan engellerin daha az olması Morris'in iyimser yaklaşımına temel ve gerekçe oluşturmaktadır.

İnternet, aynı zamanda, çok miktarda enformasyona hızlı bir şekilde erişim sağlamaktadır. Davis bu durumu "Şüphesiz ki Web büyük miktarda enformasyonu kullanıcılar için elektronik formda ulaşılabilir kılmıştır. Ayrıca, gelecekte büyük bir kısmı siyasal amaçlar için faydalı olabilecek daha fazla enformasyonun söz konusu olacağı görülmektedir" sözleriyle ifade etmektedir (Davis, 1999, s.22). Davis Howard Fineman'ın "Siyasal enformasyona erişim radikal bir biçimde

demokratikleşmektedir” sözlerini de iktibas ederek görüşlerini desteklemektedir (Davis, 1999, s.22). Fineman ve Davis daha önce erişilebilir olmayan siyasal bilgilerin İnternet’le birlikte yurttaşlar için erişilebilir hale geldiğini belirtmektedirler.

Bilginin rahatça elde edilebilmesi yurttaşların demokrasiye katılım için gerekli araçlarla donanmalarını sağlar. Ancak ‘elde edilebilirlik’ katılımın ister istemez gerçekleşeceği anlamına gelmez. Geliştirme kuramcıları bilgiye erişimin kolaylaşmasının bazı kuruluşlara ve politik olarak ilgisiz durumdaki yurttaşlara bilgi sahibi olma ve siyasal süreçlere katılma fırsatı sağladığını ileri sürmektedirler. Ancak bu fırsatın varlığı, katılımın otomatik olarak gerçekleşeceği anlamına gelmemektedir. Rheingold’a göre:

“Enformasyon kaynakları ve iletişim araçları yakın zamana kadar varlıklı ve güç sahibi kesimlerin bilgi ve yetki alanı içindeydi, ancak şu anda milyonlarca insan tarafından kullanılmaktadırlar. Bilgi sahibi yurttaşlar arasındaki siyasal iletişim yeniden canlandırılabilir, geliştirilebilir ve belli bir etki uyandıracak düzeyde yeniden yapılandırılabilir. Ancak bu yalnızca yeterli sayıda insan iletişim araçlarını uygun bir şekilde kullanmayı öğrendiği ve bu bilgiyi gerçek dünyadaki siyasal problem çözümüne uyguladığı takdirde mümkündür (Rheingold, 2000, s.382).”

Siyasal bilgiye erişim imkanlarının böylesine genişlemiş olması siyasal yaşamın gelişmesi açısından ümit verici bir fırsatın varlığına işaret etmektedir, ancak milyonlarca ilgisiz yurttaşın İnternet’i yalnızca politik bilgi elde etmek için kullanması olası olmayan bir durumu ifade etmektedir. Bununla birlikte, bilgiye erişimin demokratikleşmesinin insanlara bilgiyi eyleme dönüştürme yönünde önemli bir fırsat sunarak siyasal yaşam üzerinde önemli bir etkiye sahip olması mümkündür.

Çevrim içi kullanıcılar görmek istedikleri bilgiyi seçebilirler, zira İnternet pasif olmaktan ziyade aktif olarak nitelendirilebilecek bir ortamdır. Kullanıcılar tarafından tecrübe edilmesi mümkün olan seçenekler kümesinin genişliği politik mesajların ilgisiz kesimlere ulaşmasının önünde bir engel olarak dahi rol oynayabilir. Yapılan bir çalışmada yeni medyanın bilgi ediniminin hız ve alanını genişlettiği ve bunun da yurttaşlara sahip oldukları ve olacakları bilgi üzerinde daha fazla tasarrufta bulunma ve kontrol imkanı sağladığı belirtilmiştir (Bryan et al., 1998, s.6). Kullanıcıların bilgi seçme imkanlarının artmasının sonuçları ileride tartışılacaktır, ancak bu noktada

geliştirme kuramcılarınca İnternet'in yeni kullanıcıları kapsama ve aktifleştirme yönünde kullanılacağı öne sürülen boyutlarını anlamak önemlidir.

'Net aktivizmi' çevrim içindeki yurttaşların İnternet ortamını siyasal amaçlar için kullanma biçimlerine atıfta bulunan bir kavramdır. Elektronik posta göndermek, siyasal bir konu hakkında Web vasıtasıyla daha fazla bilgi edinmek ve belirli bir konu yahut inanç çerçevesinde yeni gruplar organize etmek gibi faaliyetler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Pippa Norris bu konuda şunları belirtmektedir:

"Net aktivizmi geleneksel faaliyetlerden belirgin biçimlerde farklılaşan, özgün bir politik katılım biçimini temsil etmektedir. Yurttaş katılımının önündeki engellerin gözlemlenebilir bir şekilde azalması, finansal engellerin bir kısmının ortadan kaldırılması ve siyasal tartışma, bilginin yayılması ve grup etkileşimi için fırsatların genişlemesiyle daha fazla sayıda insanın siyasal yaşama dahil olacağı düşünülmektedir (Norris, 1998, s.3)."

Geliştirme kuramcıları olasılıklar ve imkanlar üzerinde dururken, pekiştirme kuramcıları değişimin siyasal yaşamı pratikte nasıl etkileyeceği meselesi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Pekiştirme teorisyenleri özellikle bu bağlamda önem taşıyan bir alt başlık üzerinde, İnternet'in oy tercihini belirleme ve oy kullanmayanları kullanmaya yönlendirme konusundaki yeteneğini sorgulamaktadırlar. Davis siyasal süreçlere düşük seviyede katılım gösteren insanların yalnızca teknolojik bir yenilikten dolayı siyasete birdenbire ilgi duymalarının beklenemeyeceğini ileri sürmektedir (Davis, 1999, s.23). Bununla birlikte, İnternet'i haber ve bilgi açısından kullanma bakımından nüfusun geneline göre çok daha deneyimli olan, İnternet'in önemi giderek artan bir iletişim aracına dönüşmesi sürecinde yetişen daha genç kullanıcılar açısından farklı bir etkinin söz konusu olabileceği belirtilmelidir. Bu konuda zikredilmesi gereken bir çalışma PEW Araştırma Merkezi'nin¹ 2000 ABD Başkanlık seçimlerini takiben yürüttüğü ve bulgularını "Gençliğin Oyları Çevrim İçi Bilginin

¹ PEW Araştırma Merkezi [The Pew Research Center for the People & the Press] basın, siyaset ve kamu yönetimi üzerinde çalışmalar gerçekleştiren bağımsız bir stratejik araştırma kurumudur (The Pew Research Center for the People & the Press). Bu kurumun medya araştırmaları çalışmalarda sıkça referans olarak kullanıldığından bu çalışmada da söz konusu araştırmalara atıfta bulunulmuştur.

Etkisi Altında” başlıklı raporla açıkladığı çalışmadır. 30 yaşın altındaki haber müşterilerinin yarısının edindikleri çevrim içi bilginin onları bir aday yahut partinin lehinde ya da aleyhinde oy vermeye sevk ettiğini belirtmiş olmaları, rapordaki temel bulgulardan biriydi (Youth Vote Influenced By Online Information).

Delli Carpini de İnternet’in Amerikan gençliği üzerindeki potansiyel etkisini tartışmaktadır. Delli Carpini’ye göre genç Amerikalıların siyasal yaşamla bağlantılarının kopmuş olduğuna dair kanıtlar oldukça fazladır (Delli Carpini, 2000, s.343). Bundan dolayı, mevcut bilgi ortamını farklı yapanın ne olduğunun üzerinde durulması gerekir. Delli Carpini’ye göre genç insanların siyasal süreçlere katılımının düşük olmasının sebeplerinden biri mesajlarını daha yaşlı bir topluluğa göre tasarlama eğiliminde olan siyasal aktörler ve hükümet yetkililerinin onları neredeyse görmezden gelmeleridir:

“Partiler ve adaylar genç Amerikalılara ulaşma konusuna kaynak ayırma noktasında yeterince ikna edici sebep görememektedirler, zira bu yaş grubunun oy kullanma ihtimali daha ileri yaşlardaki Amerikalıların oy kullanma ihtimalinden daha düşüktür. Hükümet yetkililerinin genç Amerikalıları dikkate alması da fazla olası değildir, çünkü oylamalarda onları ihmal etmelerinden dolayı uğrayacakları kayıplar konusunda fazlaca bir risk sahibi olmaları söz konusu değildir (Delli Carpini, 2000, s.344).”

Yine de, İnternet genç insanların kapsam dışı bırakılma döngüsünü kırabilmeleri için en azından bir fırsat sunmaktadır. Genç insanların siyasetten uzak durmalarının nedeni -kısmen de olsa- siyasal seçkinlerin ve örgütlü grupların onlara etkin olarak ulaşma yönündeki isteksizlikleri yahut bu yöndeki yetersizlikleridir, ve İnternet bu konudaki yeterliliklerini artırmaları için fırsatlar sunmaktadır (Delli Carpini, 2000, s.347). İnternet, gündelik yaşamları içinde bir parça olduğu genç yurttaşlar için politik ilişkiler açısından yeni bir paradigmayı temsil edebilir. Durum bu şekilde bir ilerleme gösterirse, İnternet’in önümüzdeki yıllarda belli bir kuşak üzerinde belirgin bir etkiye sahip olması ve siyasal yaşamda önemli bir rol oynaması olasılıklar haricinde değildir.

Geliştirme kuramcıları, aynı zamanda, çevrim içi eylemciliğin yöneten ve yönetilen arasındaki mesafenin küçültülmesinde önemli bir rol oynayabileceğini ileri sürmektedirler (Norris, 1998, s.3). Morris bu iyimser beklentileri “Yeni dönemde,

Kongre bizi dinlemek zorunda kalacaktır. Oy verdiğimizde görüşlerimiz, Kongre üyelerine ve senatörlere anında iletilecek ve onlar oy kullanırken nefeslerimizi enselerinde hissedeceklerdir” sözleriyle ifade etmiştir (Morris, 1999, s.37).

Geliştirme kuramının uç noktasında yer alan ‘doğrudan demokrasi’ fikri bu yaklaşımı bir adım daha ileri götürür, zira İnternet’in etkileşime açık yapısı ulusal çapta bir siyasal tartışma ve müzakereye imkan tanımaktadır. Pek çok kişi İnternet’i doğrudan demokrasiyi gerçekleştirmek üzere yurttaşları bir araya getirebilme kapasitesine sahip bir araç ve ortam olarak değerlendirmiştir (Davis, 1999, s.121). Yurttaşların artan katkılarının siyasal yaşamı geliştirip geliştirmeyeceği sorunu bu bölümün daha ilerideki kısımlarında tartışılmaktadır, ancak yurttaşların kendilerini temsil eden seçilmiş yetkililere ulaşma imkanlarının arttığı bir sistemin -en azından ilk görünüşte- siyasal yaşam için olumlu olacağı belirtilebilir.

İnternet, seçmenler ve adaylar arasındaki mesafeyi azaltma noktasında da önemli bir rol oynayabilir. Ancak pek çok siyasal kampanyada -bilinçli seçim yahut ihmalden dolayı- yurttaşlarla etkileşim kurmak için İnternet kullanılmamaktadır. Stromer-Galley’e göre siyasal kampanyalar genellikle yurttaşlarla müzakereden kaçınmak için İnternet’i kullanmamayı tercih etmiştir. Zira farklı yöndeki bir tercih adaylar açısından can sıkıcı olabilecek bir değişim yaratabilmekte, iletişim ortamındaki kontrolün kaybedilmesine neden olabilmektedir (Stromer-Galley, 2000, s.112). Pek çok adayın Web sayfası yurttaşın adayla etkileşim içine girebilmesini sağlayacak unsurlardan yoksundur. Elektronik posta adresi ve Web sohbeti sunulması gibi var olan unsurlar ise etkin olarak kullanılmamaktadır.

Stromer-Galley’in argümanları pekiştirme kuramcılarının önermeleriyle örtüşen argümanlardır. Çevrim içi etkileşimin pek çok siyasal aday açısından etkisiz olduğu görülmektedir, zira adayların Web sayfalarında bulunan insanlar zaten adaylar için oy verme olasılığı en yüksek olan insanlardır. Bugünkü siyasal etkileşimlerin çoğunda olduğu gibi, gelecekte daha etkin olması beklenen çevrim içi etkileşimlerde de başlıca fonksiyon adayın yahut partinin tabanı olarak nitelendirilen taraftar kesimini motive etmek ve harekete geçirmek olacaktır. Bu bağlamda, temel işlevleri kampanya ve hedeflenen taraftarlar arasında çevrim içi bir bağ kurmak olan bugünün siyasal kampanyalarındaki fiili İnternet kullanımına ilişkin durumun

incelenmesinin İnternet'in siyasal iletişimdeki potansiyeline yönelik bir bakış açısının geliştirilebilmesine imkan verdiği görülmektedir. Öte yandan, geliştirme kuramcıları İnternet'in aday yahut parti için yeni topluluklara ulaşma imkanı sağlamasıyla birlikte dinamiklerin değişeceğini ileri sürmektedirler. Bununla birlikte, hem geliştirme hem de pekiştirme kuramcıları siyasal aday ve partilerin gelecekte bu aracı mümkün olduğunca çok sayıda seçmenle çevrim içi etkileşime girebilmek için kullanacakları konusunda hemfikir olmaktadır. Ayrışma, sonuçlarda gerçekleşmektedir. Geliştirme teorisyenleri ve iyimser yaklaşım sahibi yorumcular İnternet döneminde demokrasinin gelişimine ilişkin olumlu bir tablo çizmektedirler. Pekiştirme kuramcıları ise söz konusu değişimlerin diğerlerinin öne sürdükleri bağlamda gerçekleşmeyeceğini, farklı sonuçlara sebep olacaklarını, ya da daha kötüsü İnternet'in gelişmesiyle ortaya çıkacak değişimlerin gerçekte demokrasiyi zayıflatma ve demokrasideki gelişimlere engel olma yönünde işlev göreceğini öne sürmektedirler.

3.1.2. İnternet ve Yeni Sesler

Kitle iletişiminin yeni inançlar ortaya çıkarmaktan ziyade daha önceden sahip olunan inançları pekiştirdiğini öne süren görüş genel kabul gören bir anlayışı ve medyadaki reklamların anlaşılmasına dair olarak geliştirilmiş ve sistemleştirilmiş bir ilkeyi ifade etmektedir. Lazarsfeld ve Merton kitle iletişim araçlarının sosyal hareketlilik üzerindeki etkilerine dair çalışmalarında kitle iletişim araçlarının sosyal amaçlar için propaganda bağlamında kullanılabilecekleri durumları belirlemeye çalışmışlardır (Lazarsfeld and Merton, 1971, s.572). Bunlardan biri "temel değerlerin değiştirilmesinden ziyade yönlendirme" olarak tanımlanan durumdur (Lazarsfeld and Merton, 1971, s.573). Bu görüş reklamın daha önceden sahip olunan görüşleri etkili olarak pekiştirebileceği, ancak temel değerleri yeniden şekillendirme açısından daha etkisiz olduğu fikriyle ilintilidir.

Lazarsfeld ve Merton yeni tutumlar yaratmaktan ziyade görüşleri pekiştirmenin bir örneği olarak kitle iletişim araçlarındaki reklamlara işaret etmektedirler. Onlara göre reklamlar, tipik olarak, daha önceden var olan davranış kalıplarını yahut

tutumları yönlendirmeye odaklıdır; nadiren yeni tutumlar aşılama yahut kayda değer ölçüde yeni davranış kalıpları yaratma yolunu tercih ederler (Lazarsfeld and Merton, 1971, s.574). İnternet'in yurttaşların siyasal yaşam içinde var olan siyasal görüş ve tutumlarını pekiştirdiğini öne süren sav kitle iletişiminin toplum üzerindeki etkisine dair -yukarıda sözü edilen- görüşle aynı paralelde türetilmiştir.

Davis, "İnternet politik güç dağılımını yeniden düzenleyen ve doğrudan demokrasiye yönlendiren devrimci bir araç olarak işlev görmekten ziyade, halihazırda diğer araç ve ortamlardan güçlü bir biçimde yararlanan Amerikan politikasının aynı güçlü aktörleri tarafından egemenlik altına alınmaya doğru yönlendirilmektedir" şeklindeki değerlendirmesiyle bu teorinin bugünkü haliyle İnternet'e uygulanmış biçimini özlü olarak ifadelendirmiş bulunmaktadır (Davis, 1999, s.5). Scammell'in aşağıdaki ifadeleri Davis'in yaklaşımına destek sunar mahiyettedir:

"Yurttaşlar için oldukça genişlemiş bilgi kaynaklarının, politik kurumlar için kendilerini ifade etmenin yeni araçlarının, ve sınırlardaki politik yaklaşımlar için büyük fırsatların doğduğunu görüyoruz. Ancak sonuçta karşımızda duran ise eski -ve aynı- seçmen yapısı ve kurumsal siyasettir. Yeni ve geniş yurttaş topluluklarının siyasal katılım gösterdiklerine dair hiçbir destekleyici kanıt bulunmamaktadır (Scammell, 2000, s.354)."

Bir yandan İnternet'in politik olarak angaje olmuş durumdaki insanlar için yeni fırsatlar sunması söz konusu olurken, öte yandan siyasal bilgiye erişimin artması ve çevrim içinde siyasal aktivizm için fırsatların büyümesinin nüfusun geniş kesimlerini kayda değer ölçüde etkilememesi mümkün olabilir. Deibert medyanın kendi başına yeni sosyal hareketler meydana getiremediğine işaret etmektedir (Deibert, 1998, s.32). Yeni kanaatler uyandırmak ve sosyal hareketler oluşturmak için araç -ve ortam- kendi başına yeterli değildir, ancak bunlar insanların zaten sahip oldukları görüşleri pekiştirebilirler.

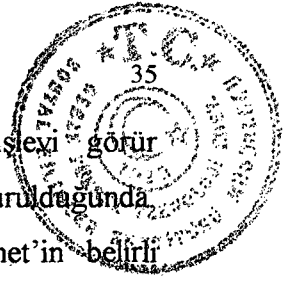
Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet *'The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign'* adlı yapıtlarında seçim süreçlerinde tercihlerin oluşumunu tartışarak siyasal iletişim-medya ilişkileri bağlamında önemli bir gerçekliğe tekabül eden ve sonraki araştırmalarda da sıkça referans olarak

kullanılan “iki basamaklı iletişim modeli”ni geliştirdiler. Teorileri radyo ve gazetelerin 1944’teki durumuna dayalı olarak geliştirilmiş olmakla birlikte bugün de kitle iletişim araçlarına -ve özelde İnternet’e- uygulanabilir bir yapıdadır. Araştırmaları “fikirler radyo ve basından kanaat önderlerine, onlardan da nüfusun daha az aktif kesimlerine ulaşır” görüşünü öne sürmekteydi (Lazarsfeld et al., s.151). Burada, haber medyasının kendisini bilgi almak için kullanan kanaat önderlerinin görüşlerinin şekillenmesinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir (Roskin et al., s.175). Kanaat önderleri ise, daha sonra, daha düşük seviyede siyasal katılım gösteren yurttaşların görüşlerini şekillendirmek için kişisel ilişkilerini ve diğer etki imkanlarını kullanmaktadırlar. Bu yaklaşımlar medyanın siyasal yaşam üzerindeki etkisinin bir tür dolaylı etki olduğunu düşündürmektedir.

Pippa Norris ‘*Digital Divide*’da İnternet’in, benzer bir şekilde, siyasal yaşam üzerinde dolaylı bir etkide bulunacağını öne sürmektedir. Norris İnternet’in, en kapsamlı şekilde, politikaya en yüksek düzeyde angaje olmuş kişiler olan kanaat önderleri tarafından kullanılacağını; ancak bundan sonra daha düşük düzeylerde katılım gösterenlerin görüşlerini şekillendireceğini ifade etmiştir. Norris bu yaklaşımını “erdemli döngü” kavramıyla adlandırmaktadır. Bu kavram siyasal açıdan en yüksek motivasyona sahip yurttaşların İnternet’teki politik fırsatları kullanma açısından en önde gelen kesimi oluşturacaklarını ifade etmektedir. Zira sahip oldukları ilgi, tutum ve kaynaklar bu duruma yönlendirmektedir (Norris, *Digital...*, 2001, s.230). Bununla birlikte bilgiye erişimdeki gelişimin öncelikle politik olarak angaje olmuş durumdaki yurttaşlar tarafından tecrübe edilmesi, yine de, demokrasi üzerinde sonuçta olumlu bir etkiye neden olmaktadır:

“Uzun vadede, deneyimlerin birikim haline gelmeleri sonucunda, bu sürecin yurttaşların siyasal katılımını olumlu anlamda pekiştirmesi beklenebilir: Daha fazla politik bilgi edinimi daha fazla politik ağı oluşturulmasına, yaşanan sorunlardan daha fazla haberdar olmaya, demokratik sürece daha ileri düzeyde dahil olmanın maliyetinin daha düşük olmasına yol açacaktır (Norris, *Digital...*, 2001, s.230).”

Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet’in belirttikleri gibi İnternet öncelikle kanaat önderlerini politik yönde etkilediğinden, etkisinin diğer kaynaklar ve bireyler arası ilişkiler yoluyla da toplum içinde yayıldığı belirtilmelidir. Bireyler arası etkileşim değişime daha açık bireylerden başlamak üzere insanlarda etkili olur, ve böylelikle

iletişim medyasının etkilerini üzerinden ilettiği bir köprü olma işlevi görür (Lazarsfeld et al., 1988, s.152). Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda İnternet'in siyasal yaşama etkilerine dair tartışmanın yalnızca İnternet'in belirli bireyler ve gruplar üzerindeki doğrudan etkisi ile sınırlı kalmaması gerektiği, aynı zamanda onun dolaylı sosyal sonuçları üzerinde de durulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu boyutun anlaşılması, araştırılması ve ölçülmesi daha zordur, ancak özellikle kötümser yaklaşım sahipleri halihazırdaki medya ortamını değerlendirirken bu önemli boyutu dikkate almalıdırlar.

Norris “seçim etkisi” ve “medya etkisi” olarak adlandırılan iki ayrı kavram üzerinden tartışmaktadır. Seçim etkisi teorisine göre politik olarak en fazla ilgiye sahip ve en yüksek düzeyde katılım gösteren insanlar bilgili ve katılımcı durumlarını korumak için Web'deki haberler ve kamusal hayata ilişkin diğer bilgilerle ilgilenmektedirler (Norris, Digital..., 2001, s.229). Bu bakış açısı daha önce kitle iletişimine ilişkin literatürde üzerinde durulmuş olan “faydalar ve memnuniyetler” teorisi ile tutarlı bir bakış açısıdır. Bu teori kitle iletişim araçlarıyla ilgili tutumların, tutum sahibi insanlardaki eğilim ve yatkınlıkları yansıttığını ileri sürmekteydi. Dolayısıyla, İnternet bağlamında düşünüldüğünde politik bilgi arayan insanların bunun için özel bir motivasyona sahip olmaları gerekmektedir. Ana tartışma eksenine bağlı bir değerlendirme yapılırsa, bu teorinin fazlaca iyimser bir yaklaşımı temsil etmediği görülecektir; zira burada İnternet'in politik olarak angaje olmuş bireyler tarafından kullanımı üzerine vurgu yapılmakta, ancak bunun bir bütün olarak topluma fayda sağlayacağı ileri sürülmemektedir. Kabaca, tek taraflı bir seçim etkisinin varlığı düşünülürse böyle bir faydanın olası olmadığı ortaya çıkmaktadır. Alternatif olarak öne çıkan medya etkisi teorisi ise çeşitli nedenlerden dolayı çevrim içi olan insanların siyasal bilgi ile karşılaştığı ve aktif olarak etkileşimde bulunduğu durumlarda İnternet'in siyasal katılma yönünde teşvik edici bir rol oynayabileceğini ileri sürmektedir (Norris, Digital..., 2001, s.230). Kullanıcıların oldukça farklı nedenlerden dolayı çevrim içi olmaları, ancak bu süreçte politik kaynaklarla karşılaşmaları ve siyasal meselelere ilişkin ilgilerinin artması mümkündür (Norris..., Digital, 2001, s.230). Bununla birlikte, medya etkisi teorisi çevrim içi yurttaşların bilgiyi filtreleme olanaklarının arttığını ve böylece politik mesajlara karşı daha az

duyarlı hale geldiklerini dikkate almamaktadır. Norris her iki teoriyi de İnternet'in etkilerini tek yönlü olarak değerlendirdiklerinden ötürü eleştirmiştir.

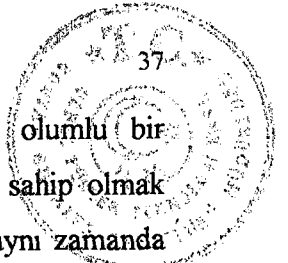
Norris politik olarak ilgisiz durumdaki kullanıcıların İnternet'teki politik mesajlara karşı bağışıklık geliştirmelerinin gerçekleştiği üç durum belirtmiştir:

“(1)Bu grup Web’de siyasal bilgi arama eğilimi düşük bir gruptur; (2)ilgiden yoksun olmalarından dolayı bir şekilde karşılaştıkları politik mesajlara karşı düşük düzeyde dikkat göstereceklerdir, (3)politik Web sayfalarına karşı dikkat gösterdikleri takdirde dahi, sunulan bilgiye güvenmeleri fazlaca olası değildir (Norris, Digital..., 2001, s.230-231)”

Cass Sunstein da, benzer şekilde, olumsuz bir görüş ortaya koymaktadır ve İnternet'in kullanıcılara İnternet deneyimlerini yalnızca ilgili oldukları alanlara hasretme imkanı vermesi üzerinden tartışma yürütmektedir. Teknoloji insanların okumak, görmek ve duymak istedikleri konularda filtreleme yapma olanaklarını büyük ölçüde artırmıştır, insanlar araştırmadıkları konular ve görüşlerle karşı karşıya gelmek zorunda değildirler. Sunstein bu tarz gelişmiş filtrelemeye örnek olarak da ziyaretçilerin görmek istedikleri başlık ve alanları önceden seçmelerine imkan sağlayan kişiselleştirilmiş haber ve portal sayfalarının giderek artan yaygınlığına işaret etmektedir (Sunstein, 2001, s.1).

İnternet'in yeni grupları etkileme potansiyeline sahip olduğunu öne süren geliştirme kuramcılar politikaya ilgisiz durumdaki kullanıcıların kendilerine istenmeyen mesajları filtreleme imkanı sağlayan artan kişiselleştirme olgusu karşısındaki durumlarını da göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Artan kişiselleştirme imkanları kullanıcıların kontrol alanlarını genişletmektedir. Sunstein'in ifadesi ile, “hiçbir güçlük olmaksızın, sadece istenileni -eksiksiz ve fazlasız- görmek mümkündür” (Sunstein, 2001, s.1). Davis de bu yaklaşımı destekleyici argümanlar ileri sürmektedir:

“İnsanlar, bu seçim araçlarını kullanarak, çoğu politik olmayan unsurlardan oluşan ve daha dar sınırlar içinde yer alan bir bilgi kümesini edinmiş olacaklardır. İnternet'ten politika hakkında edinecekleri bilgi televizyonların akşam haber kuşaklarından edinebilecekleri bilgidен dahi az olabilecektir. Sonuç olarak, İnternet'in toplumun politik bilgisini artırmak bir yana gerçekte bilgisel bir gerilemeye katkıda bulunması dahi mümkündür (Davis, 1999, s.175)”

Bununla birlikte, filtreleme imkanlarının gelişkinliğinin etkileri olumlu bir yönden de değerlendirilebilir. Bilgi edinimini hızlandıran ve yurttaşlara sahip olmak istedikleri bilgi üzerinde daha fazla kontrol imkanı sunan yeni medya, aynı zamanda yurttaşların katılım için ihtiyaç duydukları bilgiyi daha iyi edinmelerini sağlamaktadır (Bryan et al., 1998, s.6). Bu ifadeler haber ve bilginin üretimi ve bunlara erişim için gerekli maliyetlerin düşmesinin, -yurttaşlar politik mesajlara ilgi gösterebilir de göstermeseler de- demokratik bir toplum için olumlu olduğu düşüncesini yansıtmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, Delli Carpini İnternet'in Amerikan gençliğine ulaşma ve onları siyasal yaşama dahil etme yönündeki rolü üzerinde durmuştur. Delli Carpini dört yurttaş grubu tanımlamış ve bunların her birinin deneyimlerini İnternet'in nasıl etkilediği üzerinde durmuştur. Bu gruplar siyasal seçkinler, politik olarak aktif durumdaki yurttaşlar, ilgili olan ancak aktif durumda bulunmayan yurttaşlar ve hem ilgi hem de aktiviteden yoksun olan yurttaşlardan oluşmaktadır (Delli Carpini, 2000, s.347-348). Delli Carpini'nin İnternet'in siyasal ilgi ve motivasyondan yoksun olan gençlere ulaşma potansiyeline dair açıklamaları İnternet'in kişiselleştirme ve filtreleme engellerini nasıl aşacağına dair olumlu bir vizyon sunmaktadır. Var olan ilgiyi eyleme dönüştürmek için kullanılan yaklaşımlar ilginin kendisini artırmak için de kullanılabilir (Delli Carpini, 2000, s.348). Delli Carpini'nin çalışması genç insanların siyasal amaçlar için İnternet'i çeşitli kullanma biçimlerinin üzerinde durmaktadır, ancak incelediği Amerikan toplumunda -ve modern toplumlarda- aktif bir siyasal yaşamı yeniden canlandırabilmek açısından en önemli olan kısım üzerinde durulan kısımdır. Zira sözü edilen engeller İnternet'in sahip olduğu potansiyelin etkili bir biçimde hayata geçirilmesini engelleme işlevi görebilme kapasitesine sahip olan engellerdir.

Delli Carpini filtrelemeyi aşmak, siyasal ilgi ve motivasyondan yoksun kesimleri siyasal süreçlere dahil edebilmek için bir vizyon tarif etmektedir:

“Elektronik posta kampanyaları -balıkçılık, yürüyüş vb- politik olmayan ilgi topluluklarını hedefleyebilir, bu ilgileri -denizlerin ve ormanların korunması vb- daha politik ilgilerle ilişkilendirebilir, ve yeni ilgileri eyleme dönüştürmenin yöntemlerini sunabilirler (Delli Carpini, 2000, s.348)”

Morris İnternet'in politikayla daha az ilgili olan genç seçmenlere ulaşma konusunda uygun bir araç olduğu konusunda daha da ısrarcıdır:

“Politika İnternet’e geldiğinde, bu genç seçmenlere de gelecektir... Böylelikle konuşmak ve duyulmak için ileri teknoloji dünyasını terk etmek, televizyon ve gazetelerin evrenine girmek durumunda kalmayacaklardır. Fareye tıklayan yeni nesil siyasete katılabilmek için sayfa çevirmek zorunda kalmayacaktır (Morris, 1999, s.64).”

Ancak İnternet'in geleceğine ilişkin bu iyimser vizyonlar gerçeklik bulsa ve yeni seçmen gruplarının siyasal olarak harekete geçirilebilmeleri söz konusu olsa dahi, bütün bunlar siyasal yurttaş katılımında bütünüyle olumlu bir etki doğurmayabilir. Pek çok kişinin genç insanların katılımını sağlama sorununa yönelik bir çözüm olarak gördüğü çevrim içi oylama görüşünün üzerinde duran Noughton, çevrim içi oylamanın aynı zamanda teknolojiyi zor, anlaşılmaz yahut pahalı bulan insanları siyasal açıdan olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmiştir (Noughton, 2000).

İnternet'in toplum üzerindeki etkilerine yönelik tartışmalar kaçınılmaz olarak “dijital uçurum” sorunu ile gündeme gelen meselelere dikkat çekmektedir. Genellikle İnternet'in erişim sahibi olmayanların yaşamını önemli ölçüde değiştiremeyeceği savunulmaktadır. Davis, ABD söz konusu olduğunda yoksullar, azınlıklar, kırsal kesim insanları ve yaşlı kesimin İnternet erişiminin düşük olduğunu belirtmektedir (Davis, 1999, s.26-27). Şu ifadeler siber-pesimistlerin duruma yaklaşımını özetlemektedir:

“İnternet'in gelişimiyle birlikte; dijital teknolojiyi güç ve zenginlik bakımından yeni eşitsizlikler ortaya çıkaran, bilgi zenginleri ve fakirleri, içerilenler ve dışlananlar, aktivistler ve ilgisizler arasındaki bölünmeyi derinleştiren bir Pandora kutusu olarak değerlendiren siber-pesimistler arasında daha karanlık bir vizyon telaffuz edilmeye başlandı (Norris, 1998, s.13).”

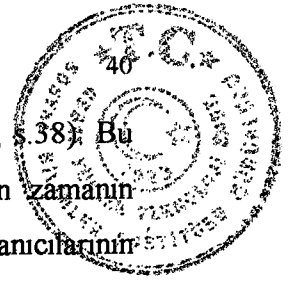
Pekiştirme kuramcılarının iddiaları dijital uçurumun varlığına dikkat çekmektedir. Bunlar siyasal yaşamı kayda değer ölçüde değiştirmenin bu yeni kaynaktan faydalanma imkanına sahip olmayan çok sayıda insanın varlığı durumunda oldukça zor olduğunu öne sürmektedirler. Eğitimli, varlıklı ve siyasal yaşamda zaten aktif olarak var olan kesim siyasal yaşamda çevrim içi olarak da var olmak için gerekli araçlara erişebilecek olan kesimdir.

Jung, Qiu ve Kim'in araştırması dijital uçurum sorununu ele alırken ICI ("Internet Connectedness Index": İnternet Bağlantı Endeksi) kavramı üzerinde durmaktadır. ICI "İnternet kullanıcılarının bağlantı kaliteleri arasındaki -özellikle İnternet bağlantılarının insanların yukarı doğru devingenlik imkanlarını artırıp artırmamaları bağlamında- uzun vadede meydana gelebilecek farklılık ve eşitsizlikleri gözlemlemenin bir aracı" olarak tanımlanmaktadır (Jung et al., 2001, s.507). ICI'nin daha gerçekçi bir ölçüt olduğu öne sürülmektedir, zira farklı sosyal grupların gündelik yaşamlarındaki İnternet kullanımının merkeziliği üzerinde durmaktadır (Jung et al., 2001, s.507). İnternet kullanımı geniş bir sosyal bağlam içinde gerçekleşmektedir, dolayısıyla dijital uçurum konusundaki çalışmalar yalnızca İnternet erişimi üzerinde değil İnternet'in insanların gündelik yaşamlarında nasıl rol oynadığı üzerinde de yoğunlaşmalıdır. Zira medyanın insanların yaşamındaki rolü basitçe elektrikli aygıtların rolü olarak değerlendirilemez, çok daha karmaşık ve sosyal bağlamla etkileşim içinde cereyan eden bir rol söz konusudur (Loges and Jung, 2001, s.539).

Jung, Qiu ve Kim dijital uçurumun nedenlerinin İnternet erişimi için gerekli olan maddi nesnelerin ötesinde aranması gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Eşitsizlikler İnternet bağlantılarının kalitesi bağlamında da varlıklarını sürdürmektedirler. Çevrim içinde harcanan zamana ilişkin ölçütler konuyu bütün boyutlarıyla aydınlatılabilmekten uzaktır (Jung et al., 2001, s.530). Öte yandan, çalışmalar İnternet imkanlarının en gelişkin ölçüde var olduğu ülkede yaşayan Amerikan halkının dahi önemli bir bölümünün yeterli düzeyde İnternet erişimine sahip olmadığı ve dolayısıyla çevrim içindeki politik bilgiye erişme ve aktifleşme olanaklarından yararlanma imkanlarından yoksun bulunduğu hususlarında hemfikirdirler.

Althaus ve Tewksbury '*Internet and Traditional News Media Use*' adlı çalışmalarında İnternet'in geleneksel medyayı bütünleyici bir araç mı yoksa onun yerini alma yönünde ilerleyen bir araç mı olduğu sorusuna cevap aramışlardır. Değerlendirmelerinde bilgisayar erişimine ve kendileri açısından Web'i geleneksel medya kanalları karışımıyla bütünleştirecek olan imkanlara sahip olan insanları analiz ettiklerinde Web'in geleneksel haber medyasını bütünleyici bir rol oynadığına

dair bulgular elde ettiklerini belirtmişlerdir (Althaus and Tewksbury, 2000, s.38). Bu bulgular aynı zamanda dijital uçurumu yalnızca çevrim içinde harcanan zamanın niteliksel ölçütlerine göre değil aynı zamanda İnternet'in kullanıcılarının yaşamlarındaki öneminin niteliksel ölçütlerine göre değerlendirmenin önemini de aydınlatmaktadır. Althaus ve Tewksbury çalışmalarının sonuçlarını İnternet'in de içinde yer aldığı daha geniş bir medya tablosu içinde değerlendirmektedirler. Bimber bu durumu "karşılıklık" olarak adlandırmakta ve "yurttaşların yaşamındaki eski ve yeni iletişim tarzlarının karşılıklı bağımlılığı" olarak tanımlamaktadır (Bimber, 2000, s.330). Önümüzdeki yıllarda İnternet'in, gelişiminin ilerlemesiyle birlikte, tekil bir değişken olarak değerlendirilmesinden ziyade daha geniş bir medya konteksti içinde bir parça olarak incelenmesi beklenmektedir. İnternet'in geleneksel medyayı bütünleştirici bir araç mı olduğu yoksa onun yerini alma önünde ilerleyen bir araç mı olduğu meselesi İnternet'in etkilerinin anlaşılmasına dair çalışmalar açısından önemli bir rol oynamaktadır. Şu an için çalışmalar -Althaus ve Tewksbury'de olduğu gibi- İnternet'in geleneksel medyaya eklemlendiği, onu bütünleyici bir rol oynadığı üzerinde durmaktadırlar, ancak İnternet'in gelişim sürecinin ilerlemesi ve iletişimin daha dominant bir aracı haline gelmesiyle birlikte bu ilişkinin değişebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

İyimser yorumcular genellikle İnternet'in Amerika Birleşik Devletleri'nde var olan politik ilgisizleşme yönündeki mevcut eğilimi tersine çevireceğini ummaktadırlar. Nugent ise, "Siyasal yaşamın yasaları siber uzayda değiştirilemez" ifadeleriyle İnternet'in politik ilgisizliği bir anda tersine çeviremeyeceğini belirtmektedir (Nugent, 2001, s.231). Bununla birlikte, İnternet'in ilgisizliği tersine çevirme yönünde birtakım alternatif olanaklar sunduğu da görülmektedir. İnternet, tek başına, ilgisiz yurttaşları ilgili ve aktif yurttaşlara dönüştürememektedir. Ancak etkileşimleri geliştirme ve yurttaşları aktifleştirme yoluyla siyasal yaşamın geliştirilmesi sürecinde pek çok başka faktörle birlikte olumlu bir rol oynayabilecek bir araç ve ortamdır.

Geliştirme ve pekiştirme kuramlarının savunuları, gerek erişim ve kullanım sorununa ilişkin literatürdeki değerlendirmeler ele alınarak gerekse de İnternet'in siyasal yaşamda alternatif sesler için bir forum sağlama imkanlarına ilişkin

yaklaşımlar bağlamında değerlendirildiklerinde; kuramların birbirini dışlayıcı bir şekilde var olmadıkları ve hiçbir kuramın yalnız başına söz konusu olguya ilişkin tam bir açıklayıcılık sağlayamadığı görülmektedir. İnternet'in siyasal işlevini geliştirme yahut pekiştirme kavramlarından yalnızca biriyle açıklayabilmek ve tanımlayabilmek mümkün değildir. İnternet'in siyasal yaşamdaki rolü içerisinde farklı bağlamlarda geliştirme ve pekiştirme etkileri görülmekte, bu etkilerin görünümü zaman zaman bütünleşik bir mahiyet de arz edebilmektedir. Kuramların her biri farklı tekil olgular özelinde gerçeklik kazanabilmektedir.

3.2. Siber Uzaydaki Yurttaşlar: İnternet'te Bireysel Kullanıcılar

Siyasal yaşamın içinde hem tek başına hem de diğer boyutlar içinde önemli bir rol oynayan bireyin siyasal tutumları ile İnternet kullanımının ilişkileri konusu şu ana kadar üzerinde çok fazla durulmuş bir konu değildir. Siyasal yaşama ilişkin İnternet araştırmaları daha çok organizasyonların ve insan topluluklarının bu iletişim aracıyla etkileşimlerini değerlendirmeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Genel olarak; enformasyon teknolojilerinin bireylerin siyasal yaşam içinde gerekli olan enformasyona ulaşmalarında olumlu rol oynadığı, ancak bu teknolojilerden faydalanan bireylerin içine girdiği 'politik sosyalleşme' sürecinin geleneksel politik aktifleşme olgusundan oldukça farklı olduğu, bu bireylerin genel anlamda siyasal olarak aktifleştiklerinden bahsedilemeyeceği belirtilmektedir (Bimber, 2001, Information and..., s.64).

'*Bowling Alone*' adlı yapıtının son versiyonunda Robert Putnam şunları ifade etmektedir:

"Hangi olay bağlamında olursa olsun, İnternet'in uzun vadede ortaya çıkacak olan sosyal etkilerini ampirik bilgiye dayalı olarak değerlendirip tahmin edebilmek için hala çok erken bir dönemdeyiz. Bundan dolayı, burada bilgisayar aracılığıyla iletişimin Amerikan siyasal yaşamı için taşıdığı potansiyel avantaj ve dezavantajları değerlendirecek ve bunu yaparken peşin olarak ne kıyamet senaryolarına dair kehanetler ileri sürenlerin ne de 'cesur yeni toplum' ütopyacılarının meseleye

gerçekçi yaklaşmadıklarını göz önünde bulunduracağımı belirteceğim (Putnam, 2000, s.171).”

Putnam’a göre en önemli sorun ‘sanal’ toplulukların, çevrim içindeki bireylerin gerçek dünyadaki karşılıklarından nasıl farklılaştıklarıdır (Putnam, 2000, s.171). Bu kısım sanal toplulukları oluşturan bireysel kullanıcılar ve onların çevrim içi deneyimleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bireysel kullanıcıların çevrim içinde nasıl bilgi edindikleri ve etkileşim içine girdikleri sorusu İnternet’in siyasal yaşam üzerindeki etkileri açısından önem taşıyan bir sorudur.

Geliştirme ve pekiştirme teorilerinin her ikisi de kullanıcıları incelerken topluluklar yahut gruplar içerisinde ele alma eğilimindedirler. Ancak, en temelde, İnternet her bir kullanıcıya çevrim içi deneyimi üzerinde kontrol olanağı sunan ‘bireysel’ bir araç ve ortamdır. Böylelikle, soru siber uzaydaki yurttaşların daha fazla öğrenmek, politik faaliyetlerde bulunmak ve diğerleriyle etkileşim içine girmek için bu aracı nasıl kullandıkları sorusuna dönüşmektedir. İnternet’in en temel düzeydeki rolünün incelenmesi onun siyasal iletişimde bir araç olarak kısıtlılıklarının anlaşılmasını kolaylaştıracak, ve İnternet’in genel siyasal yaşama olumlu bir etkide bulunup bulunmadığına dair sorunun aydınlatılmasında yardımcı olacaktır.

Üzerinde durulması gereken temel sorulardan biri İnternet’in bireyleri birbirine mi bağladığı yoksa onları parçalayıp izole mi ettiği sorusudur. Geliştirme ve pekiştirme teorilerinin her ikisi de -sonuçların olumlu yahut olumsuz olması konusunda ayrılmakla birlikte- İnternet’in benzer ilgilere sahip bireyler arasında bağ kurabileceğini savunmaktadır. Her durumda, bu gelişmelerin siyasal yaşamın bütünü için olumlu olup olmadıkları sorusu ortada durmaktadır. Willson-Quayle bir çalışmada çevrim içi faaliyetlerin yorumlanması hakkındaki iki teoriyi el almakta ve değerlendirmektedir.

Birinci teori Douglas Kellner tarafından üzerinde durulan ütöpik bir vizyonu temsil eden bir teoridir. Bu teoriye göre İnternet’te demokrasiyi canlandırmak, siyasal ve gelişimci düşüncelerin yayılımını artırmak için bir potansiyel mevcuttur (Willson-Quayle, 1997, s.233-234). İnternet’in etkileşimli yapısının bilgili, aktif ve

katılımcı yurttaşlardan oluşan bir ortamı beslemesi beklenmektedir. Putnam'ın terminolojisiyle ifade edilecek olursa, ütöpik teoriyi savunanlar İnternet'in sosyal sermayeyi¹ artırarak siyasal yaşamı canlandıracağını öne sürmektedirler.

Ancak bu yeni teknolojinin bireyleri gerçek anlamda birbirlerine bağlamaya mı yoksa onları birbirlerinden uzaklaştırmaya mı hizmet ettiğı önemlidir. İkinci görüşü savunanlar teknolojinin yalnızca bireylerin hissettiğı yalıtılmışlığı artırdığını, onları daha büyük bir kuvvet karşısında çaresiz bıraktığını öne sürmektedirler (Willson-Quayle, 1997, s.234). İnternet'i kullanarak politik bir faaliyette bulunma ile yaşanan siyasal katılım deneyimi politik etkileşimin geleneksel yolları ile yaşanan siyasal katılım deneyiminden belirgin olarak farklıdır. Bu yüzden; hem geliştirme hem de pekiştirme kuramcılarını çevrim içi politik faaliyetlere kimlerin katılım gösterdiği üzerine tartışmaktadır, ancak nasıl bir katılım gösterildiğinin ve bu katılımın sağlıklı bir demokrasinin amaçlarıyla eş güdüm içinde gerçekleşmeyebileceğinin anlaşılması da önemlidir.

Shah, Kwak ve Holbert İnternet'i kullanarak sosyal sermaye üretiminin artırılması üzerinde durmakta ve insanların diğerleriyle çevrim içi ortamlarda bağluluklar geliştirmelerinin kuvvetli yüz yüze bağlantıları zayıf birliklerle değiştirmek suretiyle geleneksel ilişkilere zarar verebileceğine işaret etmektedirler (Shah et al., 2001, s.144). Bilgisayar aracılığıyla iletişimin, şu an ve görülebilir gelecekte, en rastlantısal yüz yüze karşılaşmalarda bile varlığı söz konusu olan sözsüz iletişimin büyük bir bölümünü ortadan kaldırdığı da ifade edilmiştir (Putnam, 2000, s.175). Bu yaklaşıma sahip araştırmacılar yüz yüze iletişimi sosyal sermayenin inşa edilmesinde kritik bir faktör olarak değerlendirmekte ve dolayısıyla İnternet'in yurttaşlar arasındaki geleneksel etkileşimin yerini etkili bir şekilde alıp alamayacağını sorgulamaktadırlar.

¹ Sosyal sermaye; bireylerin ve grupların üreticiliğı üzerinde önemli bir etken olarak rol oynayan, dolayısıyla toplumsal yaşamda önem sahibi olan mevcut sosyal ağlar ve sözleşmeler bütününi ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Putnam, 2000, s.6). Bu kavram, literatürde sosyal yaşamın bir parçası olan siyasal yaşama ilişkin tartışmalarda sıkça kullanılmaktadır. Sosyal sermayedeki artış ve gelişimin siyasal yaşam üzerinde olumlu bir etki yaratacağı kabul edilmektedir.

Öte yandan, Klein İnternet'in zaman ve mekan sınırlarının aşılabildiği bir boyuta sahip olmasının onu yüz yüze iletişimin kuvvetli bir bütünleyicisi olan bir araç haline getirdiğini öne sürmektedir. İnternet iletişimin yüz yüze toplantıların arasındaki dönemlerde de sürmesini sağlayarak ilişkilere ve kurumlara daha büyük bir süreklilik kazandırmaktadır (Klein, 1999, s.218). İnternet'in sosyal sermayenin tamamıyla yeni formlarının gelişmesine yardımcı olabileceğini destekleyen başka benzer görüşler de mevcuttur. Bir sosyal teknoloji olarak İnternet'in sosyal katılım ve psikolojik durum ile olan etkileşiminin incelendiği bir çalışmada İnternet'in yüz yüze iletişimden -hatta telefonla iletişimden- farklı olarak taraflar arasındaki mesafeye bağlı olmayan bir sosyal etkileşim için fırsatlar sunduğu, insanların İnternet'i çoğunlukla daha önceden ilişki içinde bulundukları insanlarla bu ilişkilerini sürdürmek için kullandıkları öne sürülmüştür (Kraut et al., 1998, s.1019). Bu yaklaşımları savunan araştırmacıların görüşleri İnternet'in zaman ve mekan sınırlarıyla kayıtlı olmayan, ancak ortak görüşlerle birbirine bağlı olan yeni sosyal gruplar oluşturduğunu savunan geliştirme kuramcılarının ifadelerini destekleyici mahiyettedir.

Enformasyon teknolojilerinin yüksek düzeydeki hızı bu teknolojilerin en önemli özelliklerinden biridir ve bu -geleneksel olarak- teknolojik gelişmenin sağladığı en büyük faydalardan biri olarak değerlendirilmektedir. Telgraf, telefon, radyo ve televizyondan önce belli bir yere ulaşması günler sürebilecek olan bilgi bugün dünyanın birbirine çok uzak iki noktası arasında dahi neredeyse anında iletelebilmektedir. İnternet ve diğer enformasyon teknolojilerinin gelişimlerinin bir sonucu olarak enformasyon iletişiminin hızının büyük ölçüde artmış olması enformasyonu insanların parmak uçlarına kadar getirmiş ve onların aileleri, arkadaşları yahut haber kaynakları ile tarihte daha önce hiç olmadıkları kadar sürekli bir iletişim içinde olmalarını sağlamıştır. Ancak, bu yüksek hız demokratik bir toplumun ihtiyaçlarıyla tezat oluşturan sonuçlar da doğurabilir. Ogden siber demokrasi ve iletişimin değişimini incelediği çalışmasında buna işaret etmiştir:

“Burada siber demokrasinin dumanlı görüntüsünün arkasında var olması muhtemel bir karanlık bölge olasılığı da söz konusudur. Gelişmiş enformasyon teknolojisi aracılığıyla gelişen doğrudan demokrasi anlayışı siyasal liderlere yönelik bir baskı eğiliminin oluşmasını da kaçınılmaz olarak beraberinde getirecektir. Bu baskı kamu oyunun her tepisel davranışına hızlı -hatta belki çok hızlı- bir şekilde duyarlılık gösterme, cevap verme yönünde bir baskıdır ve çoğunluğun diktatörlüğüne

götürecek bir eğilimi içinde barındırmaktadır. Böylesi bir eğilim hükümet işlerinin yürütülme biçimini temelden değiştirebileceği gibi anayasal koruma altındaki pek çok toplumsal hak ve değere yönelik tehditler de doğuracaktır (Ogden, 1998, s.79).

Nugent, "İnternet'ten farklı olarak Amerikan siyasal kurumları hız eksenli yapılandırılmış değildir" ifadeleriyle benzer bir yaklaşımı savunmaktadır (Nugent, 2001, s.231). Bu sorunun üzerinde duran pek çok araştırmacı benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu sonuçlar İnternet'e demokrasinin kurtarıcısı olma misyonunu atfeden görüşün sahipleri açısından yaklaşımlarını zayıflatıcı bir nitelik taşımaktadırlar. Bugünün iletişim dünyasında, İnternet'in gelişiminin kısmen de olsa tartışılmaz olarak var olan etkisiyle, bilgi günler ve aylardan ziyade dakikalarla değerlendirilmektedir. Ancak hızın artan önemi ve hıza vurgunun belirginleşmesi ile mevcut siyasal sistemin temelleri arasında bir açığı bulunduğu görülmektedir.

İnternet erişimine sahip her yurttaş için söz konusu olan enformasyonun bu hızlı çoğalma ve yayılma imkanının varlığı daha ilgili, aktif ve katılımcı bir seçmen kitlesinin yaratılmasının imkânını sunmaktadır. Enformasyon ve bilgiye erişimin yaygınlaşması nihai olarak demokrasi için faydalı olacaktır, ancak Ogden ve diğer araştırmacıların üzerinde durdukları potansiyel sakıncalar da sonuçların olumsuz yönünü temsil etmektedir. Barber'a göre demokrasi; düşünce, sabır ve yeniden değerlendirmeye büyük önem vermektedir, ancak İnternet anlık düşünme tarzına davetiye çıkaran bir yapıya sahiptir ve bu tarz düşünme de süzgeçten geçmemiş önyargıların ve yanlış tasarlanmış görüşlerin siyasal yaşam içine sızabilecekleri bir delik oluşturmaktadır (Barber, 2001, s.44). Richard Moore da yakın siyasal tarihten verdiği örneklerle benzer bir noktanın üzerinde durmaktadır. Siyasal popülizmin 20. yüzyıldaki tarihi olumsuz ve dersler çıkarılması gereken örneklerle dolu bir tarihtir. İkinci Dünya Savaşı döneminde oldukça önemli olumsuz sonuçlar doğuran siyasal pratiklerin mimarları olan Mussolini ve Hitler'in her ikisi de bürokrasiyi azaltma ve hükümete kararlılık getirme yönündeki cazip popüler söylemlerinin yardımıyla iktidarı elde etmişlerdir (Moore, 1998, s.57). Sonuç olarak, bu araştırmacılar siyasal süreçlerdeki kitle katılımının -özellikle mevcut enformasyon ortamı dikkatli müzakere ve mütalaaları rafa kaldıran bir hızlı karar verme yaklaşımını besliyorsa- yararları olduğu gibi -siyasal popülizmi besleyen bir damar oluşturma olasılığı gibi- olumsuz sonuçlarının da olabileceğine işaret etmektedirler.

Diğer taraftan, İnternet'in genellikle hızlı iletişim için en uygun araç olduğu varsayılmakla birlikte aksi yönde bir yaklaşım da mevcuttur. Willhelm İnternet'in kullanıcıya çevrim içinde okuma ve tepki verme sürecinde kontrol imkanı sunduğunu, dolayısıyla dikkatli bir mütalaa için uygun bir araç olabileceğini savunmaktadır. Willhelm Barber'ın yaklaşımından oldukça farklı bir yaklaşımı öne sürmektedir:

“Pek çok çevrim içi ortamda eş zamanlı olmayan bir iletişim söz konusudur ve bu tarz bir iletişimde hemen cevap verme zorunluluğu yoktur. Halbuki yüz yüze bir karşılaşma durumunda böylesi bir zorunluluk çok daha sık olarak yaşanmaktadır ve yerine getirilmediği takdirde en iyi ihtimalle garip en kötü ihtimalle ise kaba olarak değerlendirilmek söz konusudur (Wilhelm, 2000, s.43).”

Wilhelm ve Moore'un yaklaşımları değerlendirildiğinde, her ikisinin de birtakım doğru noktalara işaret ettiği, hatta her iki yaklaşıma ait bazı olguların aynı zamanda gerçeklik bulabileceği görülmektedir. İnternet yurttaşların öğrenmeleri, düşünmeleri, tartışmaları ve görüşlerini duyurmaları için gerekli olan araçlara erişmelerini sağlayabilir, ancak aynı zamanda tartışmadaki sesleri kutuplaştırarak anlamlı bir müzakere ve dolayısıyla uzlaşmanın yolunu tıkayabilir.

Willson-Quayle ütopyacıların en yüzeysel yaklaşımları doğru kabul edildiğinde dahi tarif ettikleri şeyin 'insanların yasası' değil 'bireylerin yasası' olacağını ifade etmiştir (Willson-Quayle, 1997, s.238). Temsili demokraside her yönden gelen seslerin duyulması ve farklı görüşlerin dikkate alınması önemlidir, ancak ilerleme kaydedebilmek için bir uzlaşmanın sağlanması da zorunludur. İnternet'in siyasal sisteme katılanlar ve ilgisiz olanlar arasındaki uçurumu kapattığı varsayılırsa, bu durum temsili demokratik sistem ve dolayısıyla siyasal yaşam açısından ne gibi bir sonuca işaret edecektir? Hurwitz herkesin her yerden siyasal tartışmaya katıldığı bir ortamda düzenli, tutarlı ve sonuca ulaştırıcı bir tartışmanın yürütülebilmesinin zor olduğunu ve tartışımcı siyasal modelin bu zorluğu doğuracak anlayışa karşı mücadele etmesi gerektiğini belirtmiştir (Hurwitz, 1999, s.660-661). Bu tip yaklaşımlar; siyasal katılım sürecinin karmaşık yapısından kaynaklanabilecek farklı durum ve sorunları da göz önünde bulundurmakta, böylelikle İnternet'in siyasal katılımı geliştirici bir araç olabileceğine ilişkin fazlaca iyimser yaklaşımlara karşı önemli bir uyarıcı işlevini üstlenmektedirler.

47

Daha önceki kısımda üzerinde durulduğu gibi, İnternet kullanıcıların bilgiyi arzularına göre kişiselleştirmelerine imkan vererek çevrim içi deneyimleri üzerinde kontrol sahibi olmalarını sağlamaktadır. Putnam güçlü kişiselleştirme olanaklarının İnternet ortamının en önemli cazibelerinden biri olduğunu belirtmekte, ancak bunun aynı zamanda sosyal sermayenin geliştirilmesine karşı etkin bir tehdit oluşturduğunu vurgulamaktadır (Putnam, 2000, s.177-178). Kullanıcıların çevrim içinde yalnızca edinmek istedikleri enformasyonu seçme imkanlarının olması farklılıklardan ve değişik bakış açılarından kaçınmalarına yol açabilmektedir. Gerçek dünyadaki etkileşimler bizi sıklıkla farklılıklarla ilgilenmek durumunda bırakır, oysa sanal dünya -demografik anlamda olmasa da- ilgi ve görüş açıları bakımından daha homojen olabilmektedir (Putnam, 2000, s.178). Putnam'ın üzerinde durduğu nokta İnternet'in önemli bir ikileminin altını çizmektedir. Birbirinden farklı gündemlere sahip insanlar ve gruplardan mesajlar iletebilen araç -kullanıcılar istemedikleri enformasyona perde çekme imkanlarına sahip olduklarından dolayı- aynı zamanda farklı mesaj ve görüşlerin duyulmalarının engellenmesine de hizmet edebilmektedir.

Putnam, nihai olarak, İnternet'in önemli olanak ve fırsatları temsil etmesinin bu aracın tek başına siyasal ilgisizlik sorununu çözeceği anlamına gelmediğini belirtmektedir. Putnam, sonuç olarak, İnternet'in -şu an için- sosyal sermayenin daha geleneksel formlarında meydana gelen gerilemeyi otomatik olarak dengelemeyeceğini, ancak bu potansiyele sahip olduğunu; ve aslında çağdaş siyasal problemlerin bilgisayar aracılığıyla iletişim olmaksızın çözümlenebileceğini düşünmenin zor olduğunu ifade etmektedir (Putnam, 2000, s.180). Morris'in İnternet'in imkanlarına dair aşırı ve coşkulu iyimserliğine karşın, Putnam çevrim içi iletişimin problem ve imkanlarına dair daha dengeli bir değerlendirmeyi tercih eden araştırmacılar arasında yer almaktadır.

Rheingold, çevrim içi geleceğin sunduğu imkanlara, ve dolayısıyla İnternet'in siyasal iletişim ve katılımı geliştirmek suretiyle demokrasiyi daha ileri aşamalara taşıyarak siyasal yaşamda oynayabileceği role dair geliştirdiği vizyonda fazla iyimser olduğunu ileri süren eleştirilere karşı aşağıdaki ifadelerle bakış açısını açıklığa kavuşturmakta; İnternet ve siyasal yaşamın mevcut durumuna ilişkin görüşlerini özetlemiş bulunmaktadır:

“Yayın ve iletişim gücü demokrasiyi gerçekleştirme açısından herhangi bir sihirsel yeteneğe sahip değildir. Bunu ancak insanlar gerçekleştirebilirler. Milyonlarca insanın eylemi olmaksızın hiçbir araç demokrasiyi gerçekleştiremez, ancak bu milyonlarca insan da doğru araçlar olmaksızın başarılı olamayacaktır (Rheingold, 2000, s.382).”

Rheingold İnternet’i Amerikan demokrasisini kendi başına yeniden canlandıracak bir kılavuz güç olarak değil insanların iletişim kurmak için faydalandıkları bir araç olarak tanımlamaktadır. Konuya ilişkin literatür İnternet’in toplum üzerinde olumlu ve olumsuz yönlerde etkili olabileceğini ortaya koymaktadır, ancak bugün için bu etkinin bütün boyutları halen belirsizliğini korumaktadır. İnternet’in pek çok imkanı beraberinde getirdiği bilinmekle beraber, gerçek etkisine dair soru halen cevaplanamamış bir sorudur.

3.3. İnternet’in Bugünkü Siyasal Kullanımı: Siyasal Partiler ve Seçim Kampanyaları

Bütün yeni teknolojilerde sunulan olanakların görünüşte sınırsız olması dikkati pratikteki kullanımın nasıl olduğu meselesine yöneltmektedir. İnternet’in siyasal iletişimde bir araç olarak taşıdığı değere ilişkin tartışmalar İnternet’in nasıl kullanıldığı ve halihazırda siyasal amaçlar için nasıl değerlendirildiği konularında yürütülen çalışmalara dayalı olarak gerçekleştirilmek durumundadırlar. Bu kısımda İnternet’in bugünkü siyasal süreçlerdeki rolünü daha iyi kavramak için İnternet’in siyasal partiler tarafından kullanımının etkilerine ilişkin çalışmalar değerlendirilecek ve siyasal kampanyalardaki belirli kullanım biçimleri incelenmeye çalışılacaktır.

“Bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar” olarak tanımlanabilecek olan siyasal partiler (Kapani, 2001, s.160), üstlendikleri pek çok fonksiyonla politik sistemin işleyişini sağlamakta (Roskin et. al., 1991, s.213), siyasal yaşam içinde yer alan siyasal güçlerin en önde gelenleri arasında yer almaktadırlar (Kışlalı, Siyaset Bilimi, 2000, s.259). ‘Siyasal kampanyalar’ yahut ‘seçim kampanyaları’ ise ulusal ve yerel düzeylerdeki çeşitli seçim süreçlerinde siyasal partiler ve/veya adaylarca

yürütülen sistematik propaganda sürecini ifade etmektedirler. Söz konusu kampanyalar enformasyon teknolojilerinin sunduğu imkanlarla birlikte giderek daha zengin teknik özelliklere kavuşmuş ve -özellikle 1960'lı yıllardan itibaren- profesyonel yönetim anlayışıyla idare edilen organizasyonlar halini almışlardır (Rodee et. al, 1983, s.212). Çevrim içi kampanyalar seçim kampanyaları içinde teknik imkanlar yönünden en yeni fırsatı temsil etmektedirler (Tamer, 2000, s.15). Çevrim içi kampanyalar geniş bir medya kontekstinde bir parçayı oluşturmaktadırlar; ancak bu parça, sunduğu imkanların ayrıcalıklı özelliklerinden dolayı potansiyel olarak siyasal yaşam üzerinde belirgin bir etkide bulunabilecek olan önemli bir parçadır.

Geliştirme ve pekiştirme kuramlarına ait yaklaşımların siyasal partiler ve kampanyaların İnternet kullanımlarının siyasal yaşama etkilerine ilişkin potansiyel durumları ve kullanımlarının halihazırdaki sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmesi İnternet'in siyasal yaşamda nasıl kullanıldığı sorusunu yanıtlayıcı ve dolayısıyla araştırma problemini aydınlatıcı bir nitelik taşıyacaktır.

3.3.1. İnternet ve Siyasal Partiler

İnternet'in siyasal yaşama etkilerine dair çalışmalar içinde siyasal partilere ilişkin olan çalışmalar sayıca azınlıkta olmakla birlikte bu alandaki diğer çalışmalara kıyasla daha kapsamlı olarak gerçekleştirilmiş, kavramsal çerçevesi daha belirgin olarak tasarlanmış ve içeriğinde -sınırlı da olsa- ampirik bilginin varlığından söz edilebilecek olan çalışmalardır.

Siyasal yaşam içinde yer alan başlıca siyasal güçler olan siyasal partilerin İnternet'le ilişki düzeyleri ve bu ilişkilerinin genel siyasal yaşamla etkileşiminin boyutları ve doğurduğu sonuçlar üzerine yapılan ilk çalışmalar Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyet gösteren siyasal partiler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Margolis, Resnick ve Tu'nun (1997) erken çalışması 1996'daki Başkanlık Seçimleri sürecinde A.B.D.'deki politik partileri ele almış ve yeni bir siyasal iletişim ortamı olan İnternet'in politikanın işleyişinde belirgin değişikliklere

neden olup olmayacağını sorgulamıştır. Yazarlar partilerin İnternet kullanımının politikada devrim niteliğinde değişimlere yol açmadığını, Cumhuriyetçi ve Demokrat Partilerin geleneksel medyada sahip oldukları egemen konumu “pekiştirdiğini” öne sürdüler. Siberuzay ne eşitlikçi bir yeni dünya ve katılımcı bir demokrasiyi; ne de totaliter yönetimler tarafından yönlendirilen sanal bir gerçeklik içinde yaşayan, birbirinden soyutlanmış, bilgisayar bağımlısı insanlar topluluğunu ifade ediyordu. Her şey söylendiğinde ve yapıldığında, ticari ilgilerin ve ana politik eğilimlerin Web’e egemen olacağı, insanların çoğunun politik aktivistlerden ziyade ileri teknoloji tüketicileri olarak hareket edecekleri öne sürüldü (Margolis et al., 1997).

Rachel ve Ward Margolis’in “pekiştirme” tezini Britanya parti sistemi içinde test ettiler. Muhafazakar Parti ve İşçi Partisi’nin geleneksel elektronik ve yazılı iletişim araçlarındaki egemenliklerinin Web’de geçerli olup olmadığını, yeni iletişim ortamının küçük partilere düşüncelerinin yayılabilmesi açısından diğerleriyle eşit bir ortam sunup sunmadığını araştırdılar. İkinci olarak, partiler arası rekabetin ne ölçüde bu yeni iletişim ortamına yansıdığını sorguladılar. Üçüncü -ve Margolis çalışmasından farklı- olarak, parti içi dinamikler üzerinde yoğunlaştılar ve İnternet’in parti içi demokrasi üzerindeki etkisini araştırdılar (Gibson and Ward, 1998). Margolis’ten farklı olarak; Birleşik Krallıkta İnternet’in küçük partilere Web’de -geleneksel medyaya kıyasla- büyük partilere karşı daha az eşitsiz bir ortam sunduğunu ile sürdüler. Margolis ve Resnick’in A.B.D. ve Birleşik Krallıkta İnternet’teki parti rekabeti üzerinde yoğunlaşan daha sonraki bir çalışmaları bu farklılığı teyit etmekle birlikte bunun fırsat eşitliği ortamının varlığını yansıttığına dair bir önermede bulunmadı; bilakis yerel şartların özgünlüğü, politik rekabetin İnternet’e tam anlamıyla yansımaması ve genel olarak “politik ilgisizlik” sorununa vurgu yaparak görece eşitlik ortamı olarak adlandırılabilir söz konusu durumun siyasal partilerin eşit fırsatlara sahip olmaları açısından büyük anlamlar içermediğine dikkat çekti (Margolis and Resnick, 1999).

Çalışmalar, büyük sermaye gruplarının siber-iletişim alanında etkinleşmelerinin İnternet ortamının sosyo-politik bir evrim geçirmesinde etkili olduğunu öne sürmektedir. Siyasal yaşamı kuşatan büyük partiler ve ana eğilimler siber uzayda da gün geçtikçe daha etkin olmaktadır. Küçük partiler ve diğer siyasi

oluşumlar Web’de daha az eşitsiz bir ortam bulsalar da, bu alandaki görece büyük varlık gösterme faaliyetinin gerçek dünyadaki başarı için kayda değer bir önem taşıdığı önermesi oldukça şüphelidir (Margolis ve Resnick, 1999).

Ampirik verilerle desteklenen bu tartışmada genel olarak İnternet’in -eğer demokrasinin kalitesi politik karar vermede partiler ve bireyler arasındaki etki eşitliğinin derecesi ile ölçülüyorsa- siyasal partilerin kullanımı dolayısıyla demokrasinin kalitesinin geliştirilmesi üzerinde oluşan etkisinin oldukça kısıtlı olduğu ifade edilmektedir. Bunun nedeni olarak ise; partilerde İnternet’i yenilikçi tarzların yaratılabileceği bir ortam olarak değil, var olan çalışmaların daha etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayacak bir araç olarak görme eğiliminin baskın olması gösterilmektedir (Newell, 2001).

1990’lı yılların sonunda başladığı söylenebilecek bu çalışmalar partilerin İnternet kullanımında kısa süre içinde önemli değişikliklerin gerçekleştiğini açıkça gösteren sonuçlar da içermektedirler. İlerleyen yıllarda İnternet’in siyasal iletişimde daha etkili bir araç haline gelmesi durumunda partiler arası eşitlik sorunu ve parti içi güç dağılımına ilişkin önemli dönüşümlerin yaşanması olasılıklar haricinde değildir.

3.3.2. Siyasal Kampanyalarda İnternet

Bimber İnternet’in siyasal faaliyetlerde nasıl kullanıldığına ilişkin çalışmaları değerlendirirken, -en azından belirli şartlar altında- teknoloji eksenli siyasal faaliyetler ve geleneksel siyasal faaliyetler arasında ayırım yapılmasını savunan yaklaşımı reddettiğini ifade etmektedir (Bimber, 2000, s.329). Daha önce belirtildiği gibi, Bimber çalışmalarda İnternet’in tekil bir değişken halinde, yalıtılarak ele alınmasının zor olduğunu; zira İnternet’in diğer enformasyon teknolojileriyle ve siyasal yaşam içinde yer alan pek çok unsurla bütünleşmiş durumda olduğunu savunmaktadır. Bimber bu çalışmasında önemli bir ayırım yapmakta, eski ve yeni iletişim tarzlarının karşılıklı bağımlılığından hareket ederek İnternet’in enformasyon zengini bir topluma doğru ilerleyen bütünsel eğilim içinde bir parça olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Bimber, 2000, s.330).

Benzer bir şekilde, Peter Dahlgren de çevrim içi ve çevrim dışı faaliyetlerin birlikte incelenmesi gerektiğini savunmakta ve gerekçe olarak da teknolojinin siyasal yaşam ile bu ikisi arasında bir ayrım yapmayı güçleştirecek bir düzeyde bütünleştiğini öne sürmektedir:

“Gördüğüm kadarıyla, İnternet araştırmalarında ortaya çıkan önemli bir eğilim çevrim içi-çevrim dışı ayrımı üzerine yapılan vurgunun azalmış olmasıdır. İnternet’ten gündelik yaşamın içinde ve çok çeşitli sosyal kuruluşlarca faydalanılması bizi bu teknolojinin somut olarak nasıl kullanıldığı ve çok farklı şartlar ve çevrelerle nasıl bütünleştirildiğini düşünmeye sevk ediyor. İnsanlar sahip oldukları pratik konuma da bağlı olarak birbirini bütünleyen çevrim içi ve çevrim dışı faaliyetler arasında gidip gelmektedirler (Dahlgren, 2000, s.339).”

Dahlgren siyasal toplum içinde zaten var olan, siyasal kültürdeki yeni gelişmelerle iç içe olan, ve İnternet’te kuvvetli bir varlığı bulunan yahut İnternet’i iç çalışmalarının önemli bir parçası olarak değerlendiren gruplar üzerinde çalışmayı önermektedir (Dahlgren, 2000, s.340). Bu tarz çalışmalarla, Dahlgren bu grupların siyasal iletişimlerine İnternet dolayısıyla eklenenlerin ve elde edilen katkının ne olduğunun anlaşılmasını ummaktadır.

Bimber, Dahlgren ve diğer bazı araştırmacılar İnternet’in siyasal yaşamın geleceğini etkileme yönünde sunduğu bütün olasılıkların değerlendirilmesinin, İnternet’in gelişiminin bu erken aşamasında neredeyse imkansız olduğunu öne sürmektedirler. Bunun yerine, bugün bu teknolojinin çevrim dışı iletişimi tamamlamak için ne şekillerde kullanıldığının çalışılmasını önermektedirler. Bu bağlamda siyasal kampanyalar bir örnek olarak ele alınabilir. Siyasal kampanyalarda İnternet’i kullanarak taraftarlarla bağları geliştirmek ve çevrim dışı iletişimi desteklemek üzere çevrim içi iletişimi kullanmak söz konusu olmaktadır. Kampanyalar öncelikle ve esasen çevrim dışı dünyada var olurlar, ve İnternet’in ortaya çıkmasına kadar geçen uzun yıllar boyunca da böyle olmuştur. Ancak İnternet’in siyasal yaşam içinde yer edinme süreci ilerledikçe, kampanya organizasyonları üzerindeki etkisinin de gerçeklik kazanmaya başladığı görülmektedir. İnternet’in bu organizasyonlar üzerindeki etkisini yakından inceleyerek İnternet’in -kampanyalarla bütünleştikçe, iletişimin diğer formlarını desteklemek üzere kampanyalarda kendisinden yararlanıldıkça- siyasal süreçlerde oynayabileceği role dair daha kapsamlı bir kavrayış edinmek mümkün olacaktır.

Hurwitz siber uzaydaki demokrasiyi incelediği çalışmasında İnternet'e dair umutlar ve problemler üzerinde durmaktadır. Siber uzay özgür düşüncenin var olacağı, bugünkü politik sınırlılıkları aşan siyasal ve sosyal eşitliğe dayalı ilişkilerin vücut bulacağı, çeşitli konuların yurttaşlarca tartışılacağı ve karar vericiler üzerinde etkili olacak sonuçların üretileceği alternatif bir alan olarak tasvir ediliyordu (Hurwitz, 1999, s.655). Ancak aynı zamanda söz konusu olan başka unsurlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar İnternet'in sunduğu yahut en azından uyandırdığı bireyselci dünya görüşü ve değerler sistemi, çevrim içi politik faaliyetlere ilişkin bir geleneğin var olmaması, ve İnternet'in yaygın bir siyasal iletişim aracı olarak kullanılmasının önünde bir engel olarak rol oynayabilecek olan devlet takibi ve müdahaleleridir (Hurwitz, 1999, s.655). Hurwitz, çelişkili unsurlar barındıran bu tablodan dolayı, bilgisayar ağlarının etkilerini değerlendirmek için bu tablo üzerinde yoğunlaşmaktansa gerçekleştirilen ağ tabanlı politik faaliyetlerin demokrasi modellerini ve pratiklerini nasıl destekledikleri yahut engelledikleri üzerinde durulmasının daha verimli olacağı sonucuna ulaşmıştır (Hurwitz, 1999, s.655-656).

İnternet'in sosyal sermayeyle ilişkisi üzerinde yoğunlaşan bir çalışmada 1998 yılında gerçekleştirilen ve National Geographic Society'nin Web sitesini ziyaret eden insanlarla gerçekleştirilen bir anket çalışmasının sonuçları analiz edilmiştir. 39.211 katılımcının yer aldığı çalışma araştırmacıların çevrim içi siyasal katılımın özelliklerine dair ilginç gözlemler yapmalarını sağlamıştır:

“Birbirinden ayrılmış çevrim içi ve çevrim dışı alanların varlığından söz edilemez. İnsanlar organizasyonlara ve politikaya katılmak için uygun araçları uygun oldukları zamanlarda kullanmaktadırlar. Çevrim dışında zaten siyasal katılım gerçekleştiren insanlar İnternet'i katılımlarını artırmak ve genişletmek için kullanmaktadırlar. Çevrim içinde katılım gösteren insanlar organizasyonlar ve politikaya çevrim dışında da daha fazla katılım gösterme eğilimine girmektedirler (Wellman et al., 2001, s.450).”

Çevrim içi ve çevrim dışındaki siyasal eylemlerin siyasal yaşam içindeki bütünleşik karakterlerini vurgulayan bu araştırma; İnternet'i yeni kullanıcılarla iletişim kurma eksenli ve tamamen yeni bir paradigma olarak sunan görüşe değil, onu modern çağ siyasal yaşamının bir parçası olarak değerlendiren görüşe destek sunarak, daha ziyade pekiştirme kuramcıları tarafından geliştirilen teorileri desteklemiş olmaktadır.

İnternet'in pasif olmaktan ziyade aktif bir araç ve ortam olarak değerlendirilmesine dair yaklaşımların üzerinde daha önce durulmuştu. Burada, Wellman'ın araştırması ve pekiştirme kuramcılarının yaklaşımlarının ortamın doğasından dolayı Web sitelerinin ziyaretçilerinin çoğunluğunun çevrim dışındaki kuvvetli taraftarlardan yahut adayı zaten destekleyen kişilerden oluştuğunu öne sürdükleri görülmektedir. Araştırmalar ziyaretçilerin önemli bir kısmının, bir bağlantıya tıklayarak yahut Web sayfasının adresini yazarak, ortamı adaya olan desteklerini pekiştirmek ve kampanyada aktif olarak rol almak için kullanmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Bunun fazla basitleştirici bir yaklaşım olduğu öne sürülebilecektir, zira adayın Web sayfaları aynı zamanda adaya ilişkin bilgi sahibi olmayanlar tarafından aday hakkında malumat edinmek için, haber medyası tarafından haber ve basın açıklamalarına ulaşmak için, ve rakipler tarafından da kendi tercih ettikleri adayla karşılaştırma amacıyla bilgi edinmek için kullanılmaktadır. Birinci kullanım biçimi İnternet'in belirli bir politik görüşe angaje olmamış kullanıcılara başka bir şekilde elde edemeyecekleri bir politik enformasyon tabanı sunduğunu savunan pekiştirme kuramcıları için anlamlıdır.

Norris siyasal kampanyalara ait Web sayfalarının esasen ilgisiz seçmenlere ulaşmaktan ziyade seçmenler arasında aktif olanları daha fazla aktifleştirme amacına hizmet ettiklerini belirtmektedir (Norris, Preaching..., 2001, s.2). Bununla birlikte, pek çok kampanya Web sayfasının özel olarak ortamın özelliklerine uygun bir mesaj tasarlamaktan ziyade diğer araçların kullanım tarzlarını hatırlatan görüntü çizdikleri görülmektedir. Cornfield söz konusu sayfalardaki mesajların televizyondaki siyasal mesajları andırdığını, zira hazırlayanların bakış açılarının televizyon zihniyetiyle şekillendirilmiş olduğunu öne sürmüştür (Cornfield, 2001). Bu, televizyondaki siyasal kampanyaların ilk döneminin radyo dönemi kampanyalarının özelliklerini taşımasını hatırlatmaktadır. Cornfield'e göre bugün de aynı şey zaten televizyon yahut posta yoluyla ilettikleri mesajlar için Web sayfalarını adeta bir depo olarak kullanan siyasal kampanyalar hakkında söylenebilir. Ancak aslında İnternet siyasal kampanyalar tarafından kullanılabilir olacakça önemli imkanlar sunmaktadır. Web sayfası ziyaretçilerinin kampanya ile iletişim içinde olmaları, kampanyayı çevrim içi

bağışlarla destekleyebilmeleri için etkileşimli olanaklar sunan bu ortam potansiyel olarak daha etkili bir siyasal kampanyanın yürütülebilmesini sağlayabilmektedir.

Adayların Web sayfalarının ve genel olarak çevrim içi kampanyaların Amerikan siyasal yaşamı üzerinde şimdiden önemli bir etkiye sahip olma yönünde ilerlediği görülmektedir. 1992 Başkanlık Seçimleri döneminde Bill Clinton ve Al Gore küçük bir broşürün gördüğü işleve benzer bir işlev gören bir Web sitesine sahiptiler. 1996'da Bob Dole'un ulusal bir televizyon kanalındaki bir canlı yayın tartışmasında Web sitesinin adresini duyurması dikkatleri ve ilgiyi İnternet'e yöneltti. Böylesi başlangıç adımlarıyla birlikte İnternet kampanyalar için önemli bir rol oynamaya başladı, zaman ilerledikçe ve kullanıldıkça da bu ortamın seçmenlerle iletişimin geliştirilmesi açısından umut verici ve salıncalı yönleri belirginleşti. 2000 Başkanlık Seçimleri sürecinde adaylardan hem George Washington Bush'un hem de Al Gore'un kampanyaları İnternet'i ve elektronik posta listelerini çevrim içindeki taraftarlara haber ve bilgi iletmek ve onları aktifleştirmek için önemli bir enstrüman olarak kullandılar (Tamer, 2000, s.15). Başkan adaylarının Web sitelerinin -daha alt düzeydeki kampanyalarda rastlanmayan şekilde- kişiselleştirilmiş haber edinme seçenekleri, eyaletlere özel yoğun enformasyon iletimi vb pek çok etkileşimli ve zengin unsurlara sahip olmalarıyla kendini gösteren teknik gelişkinlik kullanımın etkin olmasına da imkan sağlıyordu (Tamer, 2000, s.17).

Selnow aday Web sitelerinin ortaya çıkışının politikanın gelişmiş iletişim teknolojilerine uyum sağlama çabalarının doğal sonucu olduğunu ifade etmektedir. Çalışması 1996 seçim sürecindeki Web siteleri üzerinde yoğunlaşsa da, kampanya Web sayfalarının genellikle İnternet'in özel niteliklerinin avantajlarını kullanamadıkları yönündeki argümanının bugün dahi pek çok adayın Web sayfası açısından geçerli olduğu görülmektedir. Selnow'a göre kampanyalar ilk olarak İnternet'in diğer iletişim araçlarıyla ortak olan imkanlarını değerlendirme üzerinde yoğunlaştılar. 1996'da İnternet'in sıra dışı ve az fark edilmiş imkanlarından dolayı değil rahat kullanımından dolayı değerlendirildiği görülmektedir (Selnow, 1998, s.82-83). Ancak, yine Selnow'a göre, bu ilk siyasal kampanya Web sayfaları İnternet'in kampanyalardaki öneminin giderek artışına işaret eden ve sürekli ilerleyecek olan bir sürecin de başlangıcı oldular.

Söz konusu sürecin artık oldukça ileri bir aşamaya geldiği, ve bu aşamada İnternet'in siyasal kampanyalar açısından önemli bir fonksiyon icra ettiği açıktır. Siyasal kampanyalar İnternet'i başlıca üç şekilde kullanmaktadırlar. Birincisi, kampanyaların İnternet'i basın açıklaması, haber, bilgi yaymak ve diğer propaganda amaçları için haber medyasının etkisi olmaksızın dolaysız, filtresiz bir iletişim kurma amacıyla kullanmalarıdır. İkinci olarak, kampanyalar İnternet'i taraftarlarını harekete geçirmek ve onları eylemliliğin içerisinde tutmak amacıyla kullanmaktadırlar. Son olarak ise, İnternet'in çevrim içi katkılar için önemli bir araç sunduğunu keşfeden kampanyaların İnternet'i her an ve gelişkin bir şekilde bağış alabilmek, finansal imkanlarını genişletmek için kullandıkları görülmektedir.

Kampanyanın amaçları açısından bakıldığında İnternet'in sunduğu en olumlu imkanlardan birinin kitleyle haber medyasının süzgecinden geçirilmemiş bir şekilde iletişim kurma imkanı sağlaması olduğu görülmektedir. Web'de aday mesajının üretim sürecini denetleyebilmekte, kullanıcı adayın mesajına başka bir güç tarafından süzgeçten geçirilmeden önce ulaşma imkanına sahip olmaktadır (Davis, 1999, s.97). Bu tarz bir iletişim, seçim sürecinde medyanın iletişim yolları üzerindeki kontrol gücünün kınılmasına yardımcı olmakta ve medyanın süreci ve tekil olayları yorumlayış tarzının etkileyciliğini azaltmaktadır. Seçmenler açısından daha dolaysız bir biçimde ve temel kaynaklardan enformasyona ulaşmak televizyonda görerek yahut basında okuyarak ulaşmaktan daha etkili olabilmektedir (Morris, 1999, s.185).

Ancak göz önüne alınması gereken diğer bir önemli nokta söz konusudur ki, bu da adayların Web sayfalarının haber ve enformasyon kaynağı olma yönünde çevrim içi haber kuruluşlarıyla rekabet etme zorunluluğudur. Araştırmalar kullanıcıların çevrim içinde CNN ve New York Times gibi önde gelen medya kuruluşlarının kaynaklarına daha fazla itibar ettiklerini göstermektedir. PEW Araştırma Merkezi tarafından yürütülen bir çalışma 2000 seçim kampanyaları sürecinde her beş Amerikan yurttaşından birinin seçimle ilgili haber kaynaklarına ulaşabilmek için çevrim içi olduğunu ortaya koymaktadır (Youth Vote Influenced By Online Information). Çalışmada siyasal haberler için çevrim içi olanların sayısının artmakta olduğu olgusu ile birlikte çevrim içindeki tercihlerin niteliği üzerinde de durulmuştur:

“2000 yılı seçimleri hakkında bilgi almak için Web’de en çok hangi siteleri ziyaret ettikleri sorulduğu vakit, seçim haberlerine ulaştıklarını ifade edenlerin yarısından çoğu CNN yahut New York Times gibi büyük haber dağıtım kuruluşlarının Web sayfalarını, yahut ilgili bölgedeki yerel haber kuruluşlarının Web sayfalarını ziyaret ettiklerini belirtmiştir (Youth Vote Influenced By Online Information).”

Bir anlamda geleneksel haber kaynaklarına doğru bir yöneliş içinde oldukları ifade edilebilecek olan bu kullanıcılar siyasal kampanyaların Web sayfalarını daha az ziyaret etmektedirler. Çalışma, çevrim içi kullanıcıların sadece %8’inin ve seçim haberlerine yönelenlerin %28’inin 2000 seçimleri hakkında haber ve enformasyon sahibi olmak için bir aday yahut kampanyaya ait Web sayfalarını ziyaret ettiklerini belirtmektedir (Youth Vote Influenced By Online Information). Aday yahut kampanya Web sayfaları süzgeçten geçirilmemiş bir iletişim için fırsat sunmakla birlikte, böylesi bulgular kısa vadede bu olumlu potansiyelin ortaya çıkışının çevrim içindeki geleneksel medya kuruluşlarının kullanıcılar tarafından daha bilgilendirici ve yansız olarak görülmeleri sonucu mümkün olmayabileceğine işaret etmektedirler.

Ancak İnternet siyasal kampanyaların geleneksel medya süzgecinden geçirilmemiş mesajlarını temel, önde gelen taraftarlarına iletmelerine ve bu kesimi aktif tutmanın yeni yollarını oluşturmalarına imkan sağlamaktadır. Bu etkinin yakın zamanlardaki bir örneği 2001 yılındaki New Jersey Valilik Seçimlerinde yaşandı. Bret Schundler ve Bob Franks’in adaylık için gergin bir savaşımın içinde olduğu süreçte Franks Schundler aleyhinde olumsuz bir kampanya sürecini başlatmanın arifesindeydi. Whelan’ın belirttiği üzere, Franks’in olumsuz nitelikteki ilanları baskıya girmeden üç gün önce Schundler’in kampanya menajeri olan Bill Pascoe bunu öğrendi ve kapsamlı bir karşılık verme planı geliştirdi. Hazırlanan mesaj Schundler’in kampanyaya elektronik posta vasıtası ile bağlanan 35.000 taraftarına iletildi ve her birinden mesajı beş arkadaşına iletmesi istendi (Whelan, 2001). Böylelikle Schundler mesajını ve proaktif tepkisini oldukça hızlı bir şekilde eyaletin her köşesindeki taraftarlarına iletmiş oldu. Radyo istasyonları vb iletişim merkezlerine de ulaşan ve sözlü iletişim yoluyla da yayılma alanı genişleyen bu mesaj elektronik mektupla iletilen argümanlara dayalıydı. Haberler, tartışma konuları, olaylar ve eylem çağrıları ile dolu elektronik mektupların sıklıkla kullanılması sonucu eylemcilerin kampanya boyunca aktivite içinde yoğun bir şekilde yer almaları sağlandı.

Çevrim içi finansal yardımlar da İnternet'in bugünkü siyasal yaşamda oynadığı role ilişkin önemli bir yönü ifade etmektedir. John Mc Cain'in Cumhuriyetçi Parti adaylığı kampanyası sürecinde bu yolla 7 milyon Amerikan Doları düzeyinde bir destek sağlamış olması İnternet'in siyasal kampanyalardaki kritik rolüne işaret eden önemli bir örnek oluşturmaktadır. Böylelikle adaylar İnternet'in bağışta bulunabilecek yeni kaynaklara ulaşma, finansal desteği sürekli olarak artırma ve anında elde edilebilir olma niteliğine sahip bir finansal destek kaynağı oluşturma yönünde işlev gördüğünü fark ettiler. Los Angeles Times'da Mc Cain'in Web sitesinin İnternet'in seçim sürecini nasıl etkileyebileceğine ilişkin ilk büyük örneği oluşturduğu öne sürüldü (Shogren, 2000). Genel olarak, hızlılık, düzenlenme kolaylığı ve süreklilik gibi olanaklar sunan çevrim içi finansal destek sağlama sistemlerinin bugün İnternet'in siyasal yaşamda oynadığı rolün önemli bir parçasını oluşturdukları görülmektedir.

İnternet'in siyasal kampanyalardaki kullanımı genel olarak değerlendirildiğinde, bu aracın kampanyanın etkinliğini artırma ve temel taraftarların tutumlarını pekiştirerek onları aktif tutma yönünde etkili olduğu görülmektedir. İnternet'in sağladığı bilgilenme ve katılım imkanlarıyla donatılan bir kısım yurttaşlar kampanyanın siyasal mesajlarını diğer bir kısım yurttaşlara ulaştırma yönünde işlev görebilirler. Böylelikle kampanya politik olarak ilgisiz durumdaki yurttaşlara ulaşmanın dolaylı bir yolunu yaratmış olmaktadır. Bununla birlikte kampanya Web sitelerinin bugünkü temel işlevi ilgisiz yurttaşlara ulaşmaktan ziyade zaten belli bir seçim tutumuna sahip olan taraftarların tutumlarını pekiştirmektir. Bu durum; İnternet'in bugünkü konumunun geleneksel medyanın ve yurttaşlar arasındaki geleneksel etkileşim ilişkilerinin yerini almaktan ziyade onları bütünleyici bir unsur, tablonun tamamlayıcı bir parçası olarak ortaya çıkmış olmasıyla ilgilidir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

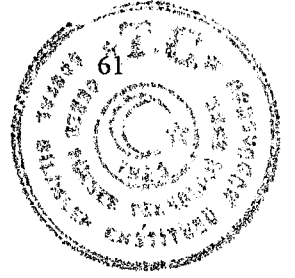
Araştırmalar ve konuya ilişkin literatür İnternet'in siyasal yaşam üzerindeki etkilerine dair karmaşık ve birbiriyle çelişen öğelerden oluşan bir tablo sunmaktadır. Geliştirme kuramını ve buna yakın görüşleri savunanlar İnternet'i katılım için kapıları açan, kullanıcıları zaman ve mekan farklılıklarına rağmen birbirine bağlayan, ve dolayısıyla politik ilgisizlik sorununun yaşandığı temsili demokrasilerde siyasal yaşamın yeniden canlandırılması için işlev görebilecek olan ideal bir ortam olarak değerlendirmektedirler. Pekiştirme kuramı ve yakın görüşleri savunanlar ise İnternet'in kullanıcıların var olan görüşlerini pekiştireceğini, gerçek demokratik faaliyetlere karşı bir engel olarak rol oynayacağını, ve siyasal yaşamda politik olarak aktif olanlar ve olmayanlar arasında var olan uzaklık sorununun daha kötü bir aşamaya doğru ilerlemesine neden olacağını ileri sürmektedirler.

İnternet'in siyasal yaşam üzerindeki etkilerine dair en ikna edici görüş iyimser ve kötümser yaklaşımların çeşitli unsurlarını devşirerek bir araya getiren bir görüştür, zira her iki yaklaşımın çeşitli savunularının farklı tekil olgular özelinde gerçeklik kazanabileceği açıktır. İnternet çevrim içi yurttaşların görüş, ilgi ve ideolojilerini pekiştirme işlevi görecektir. Çevrim dışında politik olarak en aktif olanların çevrim içinde de en aktif kesimi oluşturacakları şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır, ancak İnternet aynı zamanda geleneksel medyada halihazırda seslerini duyuramayan grupları da bir araya getirme ve pekiştirme işlevi üstlenecektir. Bu ise siyasal yaşamı niteliksel yönden geliştirme işlevi görecektir. İnternet zaman ve mekanla kayıtlı olmayan, belirli bir konuda ortak ilgi, amaç ve görüşlerle siber uzayda birbiriyle bağlantılı olan grupların doğuşuna imkan sağlayacak; bu gruplara iletişim, harekete geçme ve görüşlerini pekiştirme için yeni bir forum sağlayarak siyasal yaşamda yardımcı olacak; ve böylelikle demokratik ortamı ve çalışmaları genişletmiş olacaktır. İnternet, yalnız başına, siyasal aktifleşmeyi motive edememektedir, ancak zaten politik olarak aktif durumdaki insanlar için güçlü bir yardımcıdır. Kendisi de bilgisayarların oluşturduğu bir ağ olarak tanımlanabilecek olan İnternet, politik olarak aktif durumdaki yurttaşların

mesajlarını geliştirmek ve yaymak, politik bilgiyi artırmak, ve politikayı şekillendirmek yahut değiştirmek için ağlar oluşturmalarına imkan sağlamaktadır.

Literatür incelemesi ve kuramların savunuları ile bağlantılı olarak yürütölen tartışma sonuçları, İnternet'in siyasal yaşama etkilerine ilişkin ortaya çıkan geliştirme ve pekiştirme kuramlarının çeşitli bağlamlarda ve farklı tekil olgular özelinde gerçeklik kazanabileceğini ve kuramların birbirlerini dışlayıcı bir yapıya sahip olmadıklarını ifade eden varsayımı doğrulamaktadır. Geliştirme ve pekiştirme etkilerinin birlikte gözlemlenebilmesi İnternet'in siyasal yaşamın mevcut yapısı içinde ve bu yapı içinde işlevsel olan diğer unsurlarla bütünleşik olarak etkide bulunduğunu ortaya çıkarmaktadır. Gözlemlenebilir gelişimler bağlamında değerlendirildiğinde, İnternet'in siyasal iletişim, katılım ve sosyalleşmeyi geliştirme potansiyeline sahip olduğu, ancak bu yöndeki olumlu etkilerinin pekiştirme etkileriyle birlikte ilerlediği görölmektedir. Dolayısıyla, -bu konuda önemli bir potansiyele sahip olmakla birlikte- İnternet'in siyasal eylemciliğin yeni biçimlerini teşvik etme ve siyasal katılımı geliştirme suretiyle siyasal yaşamda niteliksel bir değişime yol açmadığı görölmektedir. Gelecekteki gelişimlerin -İnternet'e ve siyasal yaşama ilişkin teknik ve sosyal ilerleme yahut değişikliklere bağlı olarak- farklı sonuçlara neden olabilecek dönüşümleri üretmeleri mümkündür.

Bu tezin araştırma konusuyla ilgili literatürün büyük kısmının Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ölkeleri eksen alınarak üretilen çalışmalardan oluşması çalışmanın kısıtlılıklarından birini oluşturmaktadır. İnternet'in devlet ve kamu yönetimi olgusuyla bağlantılı kullanımı da -araştırma konusunu sınırlandırabilmek amacıyla- çalışmada incelenmemiştir. Yerel politik şartların gözetildiği çalışmaların üretilmesi, kamu yönetimi vb siyasal yaşamla ilişkili boyutların İnternet'in siyasal yaşama etkileri bağlamında değerlendirilmesi, ve genel çalışmalarda üretilen kuramların küçük ölçekli teorik ve uygulamalı çalışmalarda analizi İnternet-siyasal yaşam ilişkileri konusundaki araştırmaları geliştirecek alan seçimlerini oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Alexander, Kim. (2000, 14-15 Aralık). *"How the Internet is Advancing Democracy in the United States"*, Bask Hükümeti, Bask Parlamentosu ve Cluster Conocimient tarafından düzenlenen Uluslararası Demokrasi ve Yeni Teknolojiler Kongresi'nde sunulan bildiri [Paper presented at the International Congress on New Technologies for Democracy organized by the Basque Government, the Basque Parliament and Cluster Conocimient], Palacio de Congresos Kursaal, San Sebastian, İspanya. Web Erişimi: <http://www.calvoter.org/publications/basqueremarks.html>
2. Althaus, Scott and David Tewksbury. (2000). *"Patterns of Internet and Traditional News Media Use in a Networked Community"*, Political Communication, 17(1): 21-45.
3. Aparicio, Manuela and Carlos J. Costa. (2001, 11-14 Ağustos). *"A first step toward E-politics: A better informed citizen"*, Bergen Üniversitesi tarafından düzenlenen 24. İskandinavya Enformasyon Sistemleri Araştırmaları Seminerinde sunulan bildiri [Paper presented at the 24th Information Systems Research Seminar in Scandinavia organized by the University of Bergen], Ulvik in Hardenger, Norveç. Web Erişimi: <http://iris24.ifi.uib.no/proceedings/printed-papers/005-146-Aparicio-printed.pdf>
4. Barber, Benjamin R. (1998/1999, Kış). *"Three scenarios for the future of technology and strong democracy"*, Political Science Quarterly, 113(4): 573-589.
5. Barber, Benjamin R. (2001, Bahar). *"The uncertainty of digital politics"*, Harvard International Review, 23(1): 42-47.

6. Barbier, Frédéric ve Catherine Bertho Lavenir. (2001, Aralık). Diderot dan İnternete Medya Tarihi, Fransızca'dan Çeviren: Kerem Eksen, Okyanus Yayın, İstanbul.
7. Berman, Jerry and Daniel J. Witzner. (1997, Güz). *"Technology and Democracy"*, Social Research, 64(3): 1313-1320.
8. Bimber, Bruce. (2000). *"The Study of Information Technology and Civic Engagement"*, Political Communication, 17(4): 329-333.
9. Bimber, Bruce. (2001, Mart). *"Information and political engagement in America: The search for effects of information technology at the individual level"*, Political Research Quarterly, 54(1): 53-67.
10. Bimber, Bruce. (2001, 17-19 Ekim). *"Information Technology and the "New" Politics: Lessons from the American Experience"*, ITAS ve VDI/VDE-IT tarafından düzenlenen E-Toplum için Yenilikler ve Teknoloji Değerlendirmesinde Meydan Okumalar Kongresi'nde sunulan bildiri [Paper presented at Innovations for an E-Society and Challenges for Technology Assessment Congress organized by the Institute for Technology Assessment and Systems Analysis (ITAS) and VDI/VDE-IT Information Technologies GmbH], Berlin, Almanya.
11. Boas, Taylor C. (2000, Yaz). *"The Dictator's Dilemma? The Internet and U.S. Policy Toward Cuba"*, Washington Quarterly, 23(3): 57-67.
12. Bouthoul, Gaston. (1968). Siyaset Sosyolojisi, Fransızca'dan Çeviren: Ali Türkay Yazıcı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
13. Bradshaw, Amy C. (2001). *"Internet Users Worldwide"*, Educational Technology, Research & Development, Washington, 49(4): 112-117.

14. Browning, Graeme. (1996). *Electronic Democracy: Using The Internet To Influence American Politics*, Pemberton Press, Wilton, CT, Amerika Birleşik Devletleri.

15. Bruce, Harry. (1999). *"Perceptions of the Internet: What people think when they search the Internet for information"*, Internet Research: Electronic Networking Applications and Policy, 9(3): 187-199.

16. Bryan, Cathy, Roza Tsagarousianou and Damian Tambini. (1998). *"Electronic Democracy and the Civic Networking Movement in Context"* in Cyberdemocracy, Edited by Roza Tsagarousianou, Damian Tambini and Cathy Bryan, Routledge, 1-17.

17. Burn, Janice M. and Karen D. Loch. (2001, Kasım/Aralık). *"The Societal Impact of the World Wide Web-Key Challenges for the 21st Century"*, Information Resources Management Journal, 14(4): 4-14.

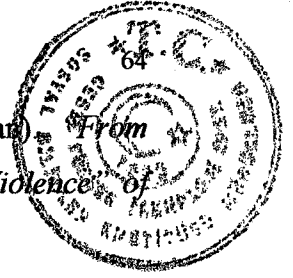
18. Clarke, Thomas. (2001). *"The Knowledge Economy"*, Education+Training, 43(4/5): 189-196.

19. Cornfield, Michael. (2001, 15-17 Kasım). *"E-Politics: Changing the Rules or Changing the Game?"*, National Civic League tarafından düzenlenen 2001 Ulusal Yönetişim Konferansı'nda sunulan bildiri [Paper presented at the National Conference on Governance 2001 organized by National Civic League], Washington DC, Amerika Birleşik Devletleri.

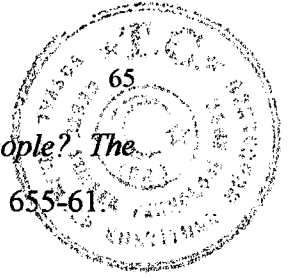
20. Dahl, Robert A. (1993). *Demokrasi ve Eleştirileri*, Türk Siyasi İlimler Derneği ve Türk Demokrasi Vakfı Ortak Yayını, Ankara.

21. Dahlgren, Peter. (2000). *"The Internet and the Democratization of Civic Culture"*, Political Communication, 17(4): 335-340.

22. Davis, Richard. (1999). *Web of Politics*, Oxford University Press, Oxford.

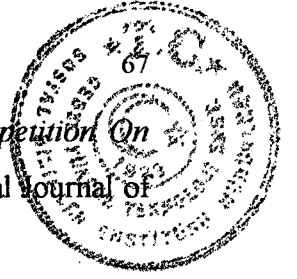
23. De Luca, Kevin Michael and Jennifer Peeples. (2002, Haziran). "From *Public Sphere to Public Screen: Democracy, Activism, and the "Violence" of Seattle*", *Critical Studies in Media Communication*, 19(2): 125-151
24. Deibert, Ronald J. (1998). "*Altered Worlds: Social Forces in the Hypermedia Environment*", in *Digital Democracy*, Edited by Cynthia Alexander and Leslie Pal, Oxford University Press, Toronto, 23-45.
25. Delli Carpini, Michael. (2000). "*Gen.com: Youth, Civic Engagement and the New Information Environment*", *Political Communication*, 17(4): 341-349.
26. Duverger, Maurice. (1998). *Siyaset Sosyolojisi* (5. Basım), Varlık Yayınları, İstanbul.
27. Eagleton-Pierce, Matthew. (2001). "*The Internet and the Seattle WTO Protests*", *Peace Review*, 13(3): 331-337.
28. Gibson, Rachel K. and Stephen J. Ward. (1998, Yaz). "*U.K. political parties and the Internet*", *Harvard International Journal of Press/Politics*, 3(3): 14-38.
29. Glossary of Internet & Web Jargon. UC Berkeley-Teaching Library Internet Workshops.
<http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/Internet/Glossary.html>
30. Gökçe, Birsen. (1999, Ocak). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma* (3. Basım), Savaş Yayınevi, Ankara.
31. Habermas, Jürgen. (2002, Şubat). "Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak: *Siyaset Kuramı Yazıları, Almanca'dan Çeviren: İlknur Aka*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
32. Hachigian, Nina. (2001, Mart/Nisan). "*China's Cyber-Strategy*", *Foreign Affairs*, 80(2): 118-133.

33. Hurwitz, Roger. (1999). *"Who Needs Politics? Who Needs People? The Ironies of Democracy in Cyberspace"* Contemporary Sociology, 28(6): 655-61.
34. Johnson, Roberta Ann. (2001). *"Cyberspace and Elections"*, Peace Review, 13(3): 417-423.
35. Johnson, Thomas J., Mahmoud A. M. Braima, Jayanthi Sothirajah. (1999, Bahar). *"Doing the traditional media sidestep: Comparing the effects of the Internet and other nontraditional media with traditional media in the 1996 Presidential campaign"*, Journalism and Mass Communication Quarterly, Columbia, 76(1): 99-123.
36. Jung, Joo-Young, Jack Linchaun Qiu and Yong-Chan Kim. (2001). *"Internet Connectedness and Inequality: Beyond the 'Divide'"*, Communication Research, 28(2): 507-535.
37. Kapani, Münci. (2001, Ekim). Politika Bilimine Giriş (13. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara.
38. Karasar, Niyazi. (1991). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler (4. Basım), Ankara.
39. Karatnycky, Adrian. (2002, Yaz). *"Making Democratization Work: Overcoming the Challenges of Political Transitions"*, Harvard International Review, 50-54.
40. Keskinen, Auli. (2001, Mayıs). *"Future democracy in the information society"*, Futures, 33(3-4): 339-346.
41. Kışlalı, Ahmet Taner. (2000, Ekim). Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma (5. Basım), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
42. Kışlalı, Ahmet Taner. (2000, Ekim). Siyaset Bilimi (8. Basım), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

43. Klein, Hans K. (1999, Kasım/Aralık). *"Tocqueville in cyberspace: Using the Internet for citizen associations"*, Information Society, 15(4): 213-220.
44. Klein, Hans K. (2001). *"Online Social Movements and Internet Governance"*, Peace Review, 13(3): 403-410.
45. Kraut, Robert, Vicki Lundmark, Michael Patterson, Sara Kiesler, Tridas Mukopadhyay, William Scherlis. (1998). *"Internet Paradox: A Social Technology that Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being?"* American Psychologist, 53: 1017-1031.
46. Law, Derek. (2000). *"Information policy for a new millennium"*, Library Review, 49(7): 322-330.
47. Lazarsfeld, Paul, Bernard Berelson, Hazel Gaudet. (1988, Ocak). *The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign* (3rd Edition), Columbia University Press, New York.
48. Lazarsfeld, Paul and Robert Merton. (1971). *"Mass Communication, Popular Taste and Organized Social Action"*, in *The Process and Effects of Mass Communication* (Revised Edition), Edited by Wilbur Lang Schramm, Wil Schramm, Donald F. Roberts, 554-578.
49. Lefort, Rene. (2000, Haziran). *"Internet to the Rescue of Democracy?"*, UNESCO Courier, 44-46.
50. Loges, William and Joo-Young Jung. (2001, Ağustos). *"Exploring the Digital Divide"*, Communication Research, 28(4): 536-562.
51. Madon, Shirin. (2000). *"The Internet and socio-economic development: exploring the interaction"*, Information Technology & People, 13(2): 85-101.
52. Mannheim, Karl. (2002). *İdeoloji ve Ütopya*, Almanca'dan Çeviren: Mehmet Okyayuz, Epos Yayınları, Ankara.

53. Margolis, Michael ve David Resnick. (1999, Güz). "*Party Competition On The Internet In The United States And Britain*", Harvard International Journal of Press/Politics, 4(4): 24-47.
54. Margolis, Michael, David Resnick, Chin-chang Tu. (1997). "*Campaigning on the Internet: Parties and Candidates on the world wide web in the 1996 Primary Season*", Harvard International Journal of Press/Politics, 2(1): 59-78.
55. Martinez-Torres, Maria Elena. (2001). "*Civil Society, the Internet, and the Zapatistas*", Peace Review, 13(3): 347-355.
56. Mc Chesney, Robert W. (1996, Kış). "*The Internet and U.S. communication policy-making in historical and critical perspective*", Journal of Communication, 46(1): 98-115.
57. Mc Chesney, Robert W. (2001, Mart). "*Global Media, Neoliberalism and Imperialism*", Monthly Review. Web Erişimi: www.findarticles.com/cf_0/m1132/10_52/72704335/print.html
58. Moore, Richard. (1997, 18 Eylül). "*Democracy and Cyberspace*" Teesside Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Enformasyon Çağında Diyalog ve Karar Verme Konferansı'nda sunulan bildiri [Paper presented at International Conference "Discourse and Decision Making in the Information Age" organized by University of Teesside], Middlesbrough, Birleşik Krallık. Web Erişimi: <http://amsterdam.nettime.org/Lists-Archives/nettime-l-9710/msg00004.html>
59. Morris, Dick. (1999). Vote.com, Renaissance Books, Los Angeles.
60. Newell, James L. (2001, Güz). "*Italian Political Parties on the Web*", Harvard International Journal of Press/Politics, 6(4): 60-87.
61. Norris, Pippa. (1998, 19-22 Temmuz). "*Who Surfs? New Technology, Old Voters and Virtual Democracy in America*", 3. J.F. Kennedy Yönetişim Vizyonları Konferansı'nda sunulan bildiri [Paper prepared for the third annual

meeting of the “John F. Kennedy Visions of Governance for the Twenty-First Century”], Mount Washington Hotel, Bretton Woods, New Hampshire, USA.

Web Erişimi: <http://siyaset.bilkent.edu.tr/Harvard/norris.htm>

62. Norris, Pippa. (2001). *Digital Divide*, Cambridge University Press, Cambridge.

63. Norris, Pippa.(2001, 7 Ekim). “*Preaching to the Converted? Pluralism, Participation and Party Websites*”, Tasarım aşamasındaki Party Politics makale çalışması [Draft Paper for Party Politics]. Web Erişimi: <http://ksghome.harvard.edu/~pnorris.shorenstein.ksg/ACROBAT/Preaching.pdf>

64. Norris, Pippa. (2000, 10-13 Nisan). “*The Worldwide Digital Divide: Information Poverty, The Internet and Development*”, Birleşik Krallık Politik Çalışmalar Birliği’nin Yıllık Toplantısı’nda sunulan bildiri [Paper presented at the Annual Meeting of the Political Studies Association of the UK], London School of Economics and Political Science, Londra, Birleşik Krallık. Web Erişimi: <http://ksghome.harvard.edu/~pnorris.shorenstein.ksg/acrobat/psa2000dig.pdf>

65. Noughton, John. (2000, 17 Temmuz). “*Click your mouse and vote*”, New Statesman.

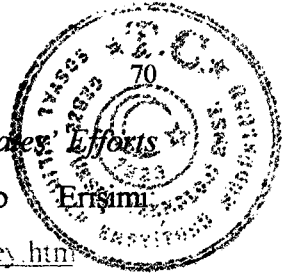
66. Nugent, John. (2001). “*If E-Democracy is the Answer, What’s the Question?*”, National Civic Review, 90(3): 221-233.

67. Ogden, Michael. (1998). “*Technologies of Abstraction: Cyberdemocracy and the Changing Communications Landscape*” in *Digital Democracy*, Edited by Cynthia Alexander and Leslie Pal, Oxford University Press, Toronto, 63-86.

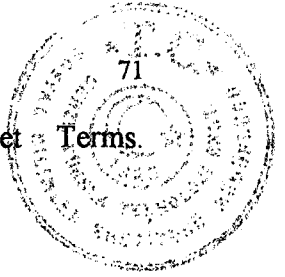
68. Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival Of American Community*, Simon & Schuster, New York.

69. Rheingold, Howard. (2000). *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier* (Revised Edition), The MIT Press, Cambridge.
70. Ricci, Andrea. (1998, Ağustos). *"Towards a systematic study of Internet-based political and social communication in Europe"*, Telematics and Informatics, 15(3): 135-161.
71. Rodan, Garry. (1998, Bahar). *"The Internet and Political Control in Singapore"*, Political Science Quarterly, 113(1): 63-89.
72. Rodee, Carlton Clymer, Totton James Anderson, Carl Quimby Christol, Thomas H. Greene. (1983). *Introduction to Political Science* (4. Edition), McGraw-Hill International Editions, Singapore.
73. Roskin, Michael G., Robert L. Cord, James A. Medeiros, Walter S. Jones. (1991). *Political Science: An Introduction* (4. Edition), Prentice Hall International Editions, New Jersey.
74. Sarıca, Murat. (1996). *Siyasi Düşünce Tarihi* (7. Basım), Gerçek Yayınevi, İstanbul.
75. Scammell, Margaret. (2000). *"The Internet and Civic Engagement: The Age of Citizen-Consumer"*, Political Communication, 17(2000): 351-355.
76. Scholte, Jan Aart. (1999). *"The Globalization of World Politics"*, in *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Politics*, Edited by Baylis, John and Steve Smith, Oxford University Press, New York, 13-30
77. Selnow, Gary. (1998). *Electronic Whistle-Stops: The Impact of the Internet on American Politics*, Praeger Publishers, Westport, CT.
78. Shah, Dhavan, Nojin Kwak, R. Lance Holbert. (2001). *"'Connecting' and 'Disconnecting' With Civic Life: Patterns of Internet Use and the Production of Social Capital"*, Political Communication, 18(1/2): 141-162.

79. Shogren, Elizabeth. (2000, 10 Şubat). *"Campaign 2000: Candidates' Efforts Clicking On the Net"*, Los Angeles Times. Web Erişimi: <http://www.cnn.com/2000/ALLPOLITICS/stories/04/21/latimes.money.htm>
80. Solop, Frederic. (2001, Haziran). *"Digital democracy comes of age: Internet voting and the 2000 Arizona democratic primary election"*, Political Science & Politics, 34(2): 289-293.
81. Stromer-Galley, Jennifer. (2000). *"On-line Interaction and Why Candidates Avoid It"*, Journal of Communication, 50: 111-132. Web Erişimi: <http://www.asc.upenn.edu/usc/stromer/interacv.html>
82. Sunstein, Cass. (2001). Republic.com, Princeton University Press, Princeton.
83. Tamer, Sinan. (2000, Kasım). *"İnternet'in Siyasi İletişimdeki Rolü: 2000 Yılı Amerikan Başkanlık Seçimleri Örneği"*, MediaCat: Aylık Pazarlama İletişimi Dergisi.
84. Tekeli, Hasan. (1994). Bilgi Çağı: Bilgi Çağının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri, Simavi Yayınları, İstanbul.
85. The Pew Research Center for the People & the Press. The Pew Research Center for the People & the Press Kurumsal Web Sitesi. Web Erişimi: <http://www.people-press.org/>
86. Tumposki, Nancy Rennau. (2001, Kış). *"Technology and Equity in a Democracy"*, The Educational Forum, 65(2): 119-127.
87. Van Benschoten, Elizabeth. (2000, Güz). *"Technology, Democracy, and the Creation of Community"*, National Civic Review, 89(3): 185-192.
88. Watson, Iain. (2001). *"Politics, Resistance to Neoliberalism and the Ambiguities of Globalisation"*, Global Society, 15(2): 201-218.

89. Webopedia: Online Dictionary for Computer and Internet Terms.

<http://www.webopedia.com/TERM/c/cyber.html>

90. Webster, Frank. (1999). "*Knowledgeability and democracy in an information age*", Library Review, 48(8): 373-383.

91. Wellman, Bary, Anabel Quan Haase, James Witte, Keith Hampton. (2001, Kasım). "*Does the Internet Increase, Decrease or Supplement Social Capital?*" American Behavioral Scientist, 45(3): 437-456.

92. Wensley, Robin. (1979, Ekim). "*The Effective Strategic Analyst*", The Journal of Management Studies, 16(3): 283-293.

93. Wilhelm, Anthony. (2000). Democracy in the Digital Age, Routledge, New York.

94. Willson-Quayle, James. (1997). "*Cyberspace Democracy and Social Behavior: Reflections and Refutations*", in Mapping Cyberspace: Social Research on the Electronic Frontier, Edited by Joseph E. Behar, Dowling College Press, Oakdale, N.Y, 229-244.

95. Whelan, Jeff. (2001, 27 Haziran). "*Web and Quick Thinking Works Wonders for a Maverick*", Newark Star-Ledger. Web Erişimi: <http://www.nj.com/news/ledger/index.ssf?/elections/ledger/13aa215.html>

96. White, Charles S. (1997, Ocak/Şubat). "*Citizen Participation and the Internet: Prospects for Civic Deliberation in the Information Age*", Social Studies, 88(1): 23-28.

97. Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. (1999). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara.

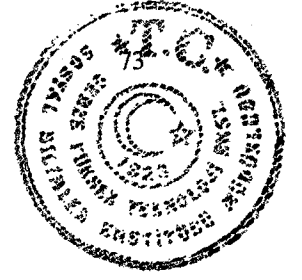
98. Yang, Dali L. (2001, Kış). "*The Great Net of China*", Harvard International Review, 22(4): 64-69.

99. *Youth Vote Influenced By Online Information*. The Pew Research Center for the People & the Press Kurumsal Web Sitesi. <http://www.people-press.org/online00rpt.htm>

100. Zeitlyn, David; Jane Bex and Matthew David. (1998, Ağustos). *"Access denied: the politics of new communications media"*, *Telematics and Informatics*, 15(3): 219-230.

ÖZGEÇMİŞ

1977'de Üsküdar'da doğdu. 1988'de Faik Reşit Unat İlkokulu'nu, 1995'te Hüseyin Avni Sözen Anadolu Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme (İngilizce) bölümünden 1999'da mezun oldu. 2000'de Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Anabilim Dalı'na yüksek lisans öğrencisi olarak girdi. Kasım 2000'den bu yana Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü İşletme Fakültesi Strateji Bilimi Bölümü Yönetim Stratejileri Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

